

Spolno prenosive bolesti

Lakotić, Mauro

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies, Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:187:990914>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies - FMSRI Repository](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET

MAURO LAKOTIĆ

**SPOLNO PRENOSIVE BOLESTI
ZAVRŠNI RAD**

Rijeka, 2023. godina

SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET

**SPOLNO PRENOSIVE BOLESTI
SEXUALLY TRANSMITTED DISEASES**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Pomorska medicina

Mentor: Dr.sc. Željko Sesar

Student: Mauro Lakotić

Studijski smjer: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112077958

Rijeka, listopad 2023.

Student/studentica: Mauro Lakotić

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112077958

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA

Kojom izjavljujem da sam završni rad s naslovom

Spolno prenosive bolesti

(naslov završnog rada)

izradio/la samostalno pod mentorstvom

Dr.sc. Željko Sesar

(prof. dr. sc. / izv. prof. dr. sc. / doc dr. sc Ime i Prezime)

te komentorstvom _____

stručnjaka/stručnjakinje iz tvrtke _____

(naziv tvrtke).

U radu sam primijenio/la metodologiju izrade stručnog/znanstvenog rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u završnom radu na uobičajen, standardan način citirao/la sam i povezo/la s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Student/studentica

Mauro Lakotić

(potpis)

Ime i prezime studenta/studentice

Student/studentica: Mauro Lakotić

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112077958

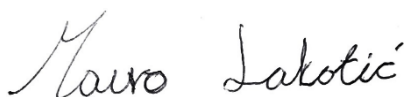
IZJAVA STUDENTA – AUTORA

O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da kao student – autor završnog rada dozvoljavam Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog ograničenja mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

Student/studentica - autor

SAŽETAK

Između velikog broja javno zdravstvenih problema suvremenog svijeta, poseban značaj imaju spolno prenosive bolesti i to iz dva razloga: proširenost u nerazvijenim ali i razvijenim zemljama te brojnost komplikacija koje izazivaju prvenstveno u medicinskoj ali i posljedično u društvenoj domeni. Mogu se prenijeti sa inficirane osobe na zdravu osobu spolnim odnosom ali i nespolnim putem npr. krvlju, upotrebom inficiranog predmeta ili sa majke na novorođenče. Pri navedenom koriste se dva termina i to spolno prenosive bolesti kao stanje s već zamjetnim simptomima i spolno prenosive infekcije kao prisutnost potencijalnog uzročnika u organizmu. Teško zamjetni simptomi ili nepojavljivanje simptoma pogoduje širenju bolesti, kasnom otkrivanju i kroničnom narušavanju zdravlja pa i smrtnosti. Razlikuje se veći broj spolno prenosivih bolesti uzrokovanih virusima, bakterijama i parazitima, razlikuju se neke „klasične“ spolno prenosive bolesti npr. sifilis, genitalni herpes, stidna ušljivost i sl. od spolno prenosivih bolesti suvremenog doba poput AIDS, hepatitis B i hepatitis C. Sve navedeno razlogom je posebnog posvećivanja pažnje i poduzimanja različitih aktivnosti i mjera na nivou Svjetske zdravstvene organizacije i na nacionalnim razinama.

Suzbijanje spolno prenosivih bolesti, liječenje ali prije svega prevencija i kontrola moraju biti integralni dio cjelovitog sustava svih zdravstvenih službi usmjerenih prema spolnom i reproduktivnom zdravlju ne samo u nerazvijenim zemljama već i u razvijenim zemljama. Spoznaja cjelokupne društvene zajednice, svih dobnih skupina populacije, svih obrazovnih struktura, svih profesija o prijetnjama spolno prenosivih bolesti doprinjeti će zaštititi ne samo spolnog i reproduktivnog zdravlja već će umanjiti i stigmatizaciju oboljelih te osigurati kvalitetnu „zdravu“ budućnost generacijama koje dolaze.

Ključne riječi: spolno prenosive bolesti, uzročnici, simptomi, liječenje, prevencija

SUMMARY

Among the numerous public health issues of the modern world, sexually transmitted diseases (STDs) hold special significance for two reasons: their prevalence in both underdeveloped and developed countries and they can lead to various complications, primarily in the medical field but also in society. They can be transmitted from an infected person to a healthy individual through sexual intercourse, as well as through non-sexual means such as blood contact, the use of infected objects, or from mother to newborn. Two terms are used in this context: "sexually transmitted diseases" refer to conditions with noticeable symptoms, while "sexually transmitted infections" indicate the presence of potential pathogens in the body. Subtle or asymptomatic symptoms facilitate the spread of the disease, delay detection, and lead to chronic health impairments, even mortality. There is a wide range of sexually transmitted diseases caused by viruses, bacteria, and parasites, including "classic" STDs like syphilis, genital herpes, pubic lice, and others, as well as modern-era STDs such as AIDS, hepatitis B, and hepatitis C. Because of all this, it's crucial to pay special attention and take various actions and measures at both the global level through organizations like the World Health Organization and at the national level.

Combating sexually transmitted diseases, providing treatment, but most importantly, focusing on prevention and control, should be an integral part of the comprehensive healthcare system, addressing sexual and reproductive health, not only in underdeveloped countries but also in developed ones. Raising awareness within society, among people of all ages, educational backgrounds, and professions, about the threats posed by sexually transmitted diseases, will help protect not only sexual and reproductive health but also reduce the stigma associated with those affected and ensure a healthy future for generations to come.

Key words: sexually transmitted diseases, pathogens, symptoms, treatment, prevention.

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
SUMMARY	II
SADRŽAJ	III
1. UVOD.....	1
2. SPOLNO PRENOSIVE BOLESTI.....	2
2.1. UZROČNICI SPOLNO PRENOSIVIH BOLESTI.....	3
2.1.1. Spolno prenosive bolesti uzrokovane bakterijama.....	5
2.1.1.1. Sifilis	5
2.1.2. Spolno prenosive bolesti uzrokovane virusima.....	6
2.1.2.1. Herpes genitalis.....	6
2.1.3. Spolno prenosive bolesti uzrokovane protozama i gljivicama.....	7
2.1.3.1. Trihomonasni vaginitis	8
2.1.4. Spolno prenosive bolesti uzrokovane parazitima.....	9
2.1.4.1 Stidna ušljivost.....	9
.....	10
3. SPOLNO PRENOSIVE BOLESTI SUVREMENOG DOBA	10
3.1. HIV.....	11
3.1.2. AIDS.....	13
3.2. HEPATITIS.....	17
3.2.1. Hepatitis b.....	17
3.2.2. Hepatitis c.....	21
4. SVJETSKA ZDRAVSTVENA ORGANIZACIJA U BORBI PROTIV SPOLNO PRENOSIVIH BOLESTI.....	24
4.1. REGIONALNI ODBOR SVJETSKE ZDRAVSTVENE ORGANIZACIJE ZA EUROPU... 27	27
4.2. NACIONALNI PROGRAM MINISTARSTVA ZDRAVSTA REPUBLIKE HRVATSKE „ŽIVJETI ZDRAVO“	29
4.2.3. Zaštita i unapređenje spolnog i reproduktivnog zdravlja kao dio nacionalnog programa „živjeti zdravo“.....	31
4.2.1.1 Javnozdravstvena kampanja znanje pobjeđuje – imam li spi?.....	33
5. JAVNOZDRAVSTVENO ZNAČENJE ZARAZNIH BOLESTI U POMORSTVU	36
5.1. ZNAČAJ SPOLNIH ZARAZNIH BOLESTI U ŽIVOTU POMORACA	37
6. ZAKLJUČAK	39
POPIS ILUSTRACIJA.....	43
POPIS TABLICA	44

1. UVOD

I dok suvremena znanost sa jedne strane širi granice mogućnosti i umijeća u liječenju i očuvanju zdravlja, s druge strane još se uvijek bilježi značajan porast oboljelih i to ne od do sada čovjeku nepoznatih bolesti već i od onih bolesti sa kojima je čovječanstvo upoznato dugi niz godina. Postavlja se pitanje svjesnosti ljudi o mogućnosti da svojim djelovanjem pridonese očuvanja zdravlja na način na koji to sami mogu. Svjetska zdravstvena organizacija provodi istraživanja u različitim segmentima djelovanja, određuje strategije razvoja i kontrol, poduzima aktivnosti ne samo u svrhu liječenja već i prevencije bolesti, a sve u cilju zaštite zdravlja ljudi. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije godišnje se zabilježi oko 300 milijuna slučajeva zaraze spolno prenosivim infekcijama pri čemu učestalost spolnih bolesti posljednjih desetljeća raste. Osobiti porast bilježi se među populacijom mlađe životne dobi koja ima udio od oko 60% zaraženih u ukupnom broju zaraženih osoba.

Ovim radom nastojati će se ukazati na važnost osvještenosti ljudi o spolno prenosivim bolestima kao javnozdravstvenom problemu. U prvom dijelu progovoriti će se općenito o spolno prenosivim bolestima i njihovom utjecaju na spolno i reproduktivno zdravlje ljudi. Potkrijepiti će se činjenica da su upravo spolno prenosive bolesti jedan od vodećih uzroka akutnih bolesti današnjice, da vode kroničnom narušavanju zdravlja pa i smrtnosti sa izrazito teškim medicinskim, fizičkim i psihološkim posljedicama kako za milijune žena i muškaraca tako i za milijune dojenčadi. Od širokog spektra spolno prenosivih bolesti, u drugom dijelu rada, поближе će se opisati najučestalije bolesti, njihovi uzročnici, simptomatologija, težina i prognoza. Pitanjem proširenosti spolno prenosivih bolesti u svjetskim razmjerima, utjecaju sve veće mobilnosti svjetske populacije na proširenost uzročnika diljem svijeta predmet je obrade trećeg dijela rada. U četvrtom dijelu rada obraditi će se Strategija Svjetske zdravstvene organizacije koja različitim aktivnostima nastoji ostvariti zadane ciljeve od smanjenja smrtnosti i pobola, sprječavanja širenja bolest i dugoročnih posljedica do smanjenja pobačaja u žena zaraženih spolno prenosivim infekcijama. Opisati će se i mjere koje se poduzimaju u nacionalnim okvirima usredotočene na točno određenu populaciju i njeno uključivanje u oblikovanje, provođenje i evaulaciju

programa. U posljednjem, petom poglavlju biti će riječ o javnozdravstvenom značenju zaraznih bolesti u pomorstvu s naglaskom na spolne zarazne bolesti.

Temeljem provedene obrade u zaključku će se sažeti i naglasiti složenost ostvarivanja strateških ciljeva u prevenciji širenja spolno prenosivih bolesti i njihova liječenja budući da spadaju u izrazito osobni segment čovjekova života kao i na sve one mjere koje se poduzimaju u zaštiti zdravlja svjetske populacije.

2. SPOLNO PRENOSIVE BOLESTI

Općenito poimanje spolnih bolesti odnosi se na skupinu bolesti koje zahvaćaju ne samo spolni i mokraćni sustav, već i druge organske sustave u tijelu čovjeka ako infekcije nisu liječene. Spolno prenosive bolesti se odnose na stanja s primjetnim simptomima bolesti, a spolno prenosive infekcije se odnose na prisustvo potencijalnog uzročnika u organizmu i mogućnost njegova prenošenja na seksualne partnere.¹ Navedene bolesti imaju višestruko značenje budući da u krajnjem slučaju utječu na povećanje mortaliteta kako u siromašnijim tako i u razvijenijim zemljama svijeta, naročito Sjeverne Amerike i Europe, a brzom širenju u društvu zasigurno pridonosi izostanak simptoma ili vrlo blagi simptomi. Učestale su kod osoba mlađe životne dobi koje češće mijenjaju partnere ali je važno istaknuti da za neke spolno prenosive bolesti to nije jedini put zaraze što vrijedi za virusne bolesti: hepatitis B, HIV i CMV.

Navedene bolesti imaju veliko značenje za zdravlje ljudi iz više razloga:

- problemi sa zdravljem akutnog obilježja
- veza sa bolestima koje vode malignitetu
- veza sa upalama zdjelice
- veza sa neplodnošću i infertilitetom
- uvjetovanje oštećenja jajovoda i trudnoće izvan maternice
- izazivanje poteškoća tijekom trudnoće, porođaja i babinja
- uvjetovanje upalnih procesa kod novorođenčeta
- razvoj većih zdravstvenih tegoba koje mogu prouzročiti smrt ²

¹ Kuzman, M., Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2006., *Urogenitalne infekcije, javnozdravstveno značenje spolno prenosivih i urogenitalnih infekcija*, Zagreb,

² Velimir Šimunović i suradnici, Medicinska biblioteka, 2001., *Ginekologija*, Zagreb, p. 258

Prema uzročnicima spolno prenosive bolesti mogu biti uzrokovane jednim uzročnikom ali najčešće istovremeno djeluje više uzročnika pri čemu je navedenu činjenicu važno spoznati pri postavljanju dijagnoze odnosno prije početka liječenja.

Kod spolno prenosivih bolesti (osim HIV bolesti) važno je znati:

- veća i češća zaraza kod žena tijekom prvog kontakta za razliku od muškaraca
- ozbiljniji tijek bolesti i teže posljedice kod žena za razliku od muškaraca
- u muškarca je učestaliji blaži oblik bolesti i to asimptomatski³

U svih spolno prenosivih bolesti važno je istodobno liječenje oba partnera no vrlo često zbog slabih simptoma, pripadnici muškog spola često odbijaju liječenje što je redovito uzrok reinfekcijama i širenju bolesti. Potpuno izlječenje je vrlo rijetko stoga su nakon liječenja potrebne obvezne kontrole. Zbog opasnosti koje spolno prenosive bolesti predstavljaju za zdravlje ljudi, zbog njihove učestalosti i stalnog porasta broja zaraženih, neophodno je provesti edukacije o njihovim uzročnicima, načinu prenošenja, zaštiti i učinkovitom liječenju.

2.1. UZROČNICI SPOLNO PRENOSIVIH BOLESTI

Spolno prenosive bolesti spadaju u grupu zaraznih bolesti koje se mogu prenijeti tijekom spolnog odnosa kontaktom (vaginalnog, oralnog ili analnog) sa inficirane na zdravu osobu, a njihov uzročnik mogu biti određene vrste bakterija, virusa, proteoza ili gljivica. Po provedenom testiranju i utvrđivanju uzročnika, postavlja se dijagnoza i provodi ciljano liječenje čiji ishod ovisi o nizu čimbenika.

Prema uzročnicima razlikuju se spolno prenosive bolesti uzrokovane pojedinim vrstama bakterija (gonoreja, klamidijske upale, sifilis, chancroid, granuloma inguinale, vaginitis, streptokokne upale i mikriplazme), određenim virusima (herpes genitalis, hepatitis, HIV, condyloma acuminatum, molluscum contagiosum, citomegalovirusna upala), zatim proteozama i gljivicama (vaginitis i vulvovaginitis) te parazitima (scabies i pediculosis pubis).

Navedene bolesti posljednjih desetak godina iskazuju promjene ne samo među njihovim uzročnicima već i u simptomima koji se razvijaju, obliku i stupnju težine bolesti i krajnjem ishodu. Takozvane „klasične" vrste ovih bolesti poput sifilisa i gonoreje bilježe pad

³ Ibidem

u učestalosti, a sve se više javljaju oblici bolesti koji su izazvani novijim uzročnicima (npr. uzročnici klamidija, ureaplazma te humani papilomavirus i dr.).

Tablica 1. Spolno prenosive bolesti

Naziv bolesti	Uzročnik
	Bakterija
Gonoreja	Neisseria gonorrhoeae
Klamidijske upale	Chlamydia trachomatis
Sifilis	Treponema pallidum
Chancroid	Haemophilus ducreyi
Granuloma inguinale	Calymmatobacterium granulomatis
Vaginitis	Gardnerella vaginalis
Streptokokne upale	Streptococcus B
Mikroplazme	Mycoplasma hominis, Ureaplasma urealyticum
	Virusi
Condyloma acuminatum	HPV-humani papilomavirus
HIV-bolest	HIV- virus humane imunodeficijencije
Hepatitis	HBV- hepatitis B virus
Herpes genitalis	HSV - herpes simpleks virus
Molluscum contagiosum	poksvirus
Citomegalovirusna upala	CMV - citomegalovirus
	Proteoze i gljivice
Vaginitis	Trichomonas vaginalis
Vulvovaginitis	Candida albicans
	Paraziti
Scabies	Sarcoptes scabiei
Pediculosis pubis	Phthirrius pubis

Izvor: Ginekologija, Velimir Šimunović i suradnici, Medicinska biblioteka, Zagreb, 2001., str. 258

2.1.1. Spolno prenosive bolesti uzrokovane bakterijama

Kao uzročnik spolno prenosivih bolesti mogu se javiti određene vrste bakterija. U ovisnosti o vrsti bakterije govori se o slijedećim spolno prenosivim bolestima: gonoreja, klamidijske upale, sifilis, chancroid, granuloma inguinale, vaginitis, streptokokne upale i mikroplazme.

Kao primjer spolno prenosive bolesti uzrokovane bakterijom u sažetom obliku opisati će se sifilis.

2.1.1.1. Sifilis

Sifilis je vrsta kronične bakterijske bolesti koju uzrokuje bakterija *Treponema pallidum*. Riječ je o spolno prenosivoj bolesti koja ponajprije zahvaća sluznice, a dokazuje se serološkim testovima. Obično pri prvom kontaktu oboli 5 do 10 % osoba.⁴ Bolest ima tri različita stupnja razvoja. O prvom stadiju bolesti govori se najčešće tri tjedna nakon zaraze (odnosa sa zaraženom osobom), ali može i od 1-12 tjedana, kada se na muškom spolnom organu, u anusu ili ustima pojavi bezbolna ranica. U slučaju da se odmah ne pristup liječenju, ranica se povuče, ali bakterija i dalje ostaje prisutna u tijelu te se polako razvija sekundarna faza (otprilike šest mjeseci nakon primarne lezije) uz neke općenite simptome (povišena temperatura, glavobolja, limfadenopatija i ulkusi koji su bezbolni za razliku od herpesa). Razdoblje bez simptoma može potrajati veći broj godina pa se tercijarna faza razvija čak i deset godina nakon zaraze te izaziva oštećenja unutrašnjih organa i mozga (2. i 3. stadij). Lijek za sifilis je intravenoznim putem dan penicilin ili neki drugi antibiotik za osobe kod kojih se razvija alergijska reakcija na penicilin. Prioritet je liječenje oba partnera i apstinencija od spolnih odnosa do punog ozdravljenja.

⁴ Ibidem, p. 250

Slika 1. Sifilis, Zavod za javno zdravstvo

Izvor:https://www.google.com/search?sca_esv=571003301&sxsrf=AM9HkKmLGqGc3SX5V1ZjlcZoROgk9OKdMg:1696533395601&q=sifilis&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwjCp5Ozz9-BAxWxi_0HHSTDCRcQ0pQJegQIEhAB&biw=1366&bih=568&dpr=1#imgrc=K-kCNkRc9LGYMM

2.1.2. Spolno prenosive bolesti uzrokovane virusima

Kao uzročnik spolno prenosivih bolesti mogu se javiti i određene vrste virusa. U ovisnosti o vrsti virusa govori se o slijedećim spolno prenosivim bolestima: herpes genitilis, hepatitis, HIV, condyloma acuminatum, molluscum contagiosum te citomegalovirusna upala..

Kao primjer ove spolne bolesti uzrokovane virusima u sažetom obliku opisati će se herpes genitalis.

2.1.2.1. Herpes genitalis

Herpes spolnih organa je vjerojatno najčešća spolno prenosiva bolest današnjice. Riječ je o visoko zaraznoj bolesti pri čemu dodir s oboljelim osobom dovodi do prijenosa bolesti u 75 % slučajeva. Uzročnik je herpes simplex virus 1 i 2 (HSV 1 i HSV 2). Upalu i recidive češće stvara HSV 2 pri čemu se razvija lokalna i sistemska bolest. Zaražena osoba može imati simptome infekcije ali i ne mora. Budući da se virus genitalnog herpesa prenosi kontaktom kože može ga se dobiti čak i ako se pri odnosu koristi prezervativ i to preko kontakta s kožom koja nije zaštićena prezervativom no njegova pravilna uporaba i redovno korištenje značajno smanjuju rizik od infekcije. Po inkubaciji koja traje od četiri do šest dana razvijaju se brojne bolne ulceracije na rodnici i vratu maternice uz povišenu temperaturu, limfadenopatiju i bol u stidnici (najčešće osip s nakupinama mjehurića koji se pretvaraju u ranice na području vagine, penisa, anusa tj. na zahvaćenom dijelu). Akutni simptomi bolesti traju deset do četrnaest dana, a hospitalizacija je nužna u 10 do 15 % težih infekcija. Od 50% do 80% pacijentica razviti će recidive tijekom prvih šest do dvanaest

mjeseci. Najozbiljnija komplikacija sistemskog herpesa je encefalitis odnosno upala moždanog tkiva. Liječenje se provodi primjenom lijekova oralno ili u infuziji, a cjepivo je još u istraživanju.⁵ Važno je istaknuti da se navedeni virus putem krvi ili tijekom porođaja može prenijeti sa majke na dijete i time direktno ugroziti život djeteta (upala pluća, sepsa, meningitis pa čak i smrt) pri čemu majka za vrijeme trudnoće ili poroda ne mora imati izražene simptome.

Slika 2. Herpes genitalis

Izvor:<https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/simptomi/genitalni-herpes-uzroci-simptomi-komplikacije-i-liječenje>

2.1.3. Spolno prenosive bolesti uzrokovane protozama i gljivicama

Kao uzročnik spolno prenosivih bolesti mogu se javiti i određene vrste protoza i gljivica. U ovisnosti o kojoj se vrsti radi govori se o slijedećim spolno prenosivim bolestima: vaginitis i vulvovaginitis.

Kao primjer spolno prenosive bolesti uzrokovane gljivicama u sažetom obliku opisati će se trihomonasni vaginitis.

⁵ Ibidem, p. 249

2.1.3.1. Trihomonasni vaginitis

To je spolno prenosiva bolest koja se može javiti sama ili udružena s drugim spolno prenosivim bolestima. Uzročnik je protoza odnosno anaerobni parazit *Trichomonas vaginalis* (posjeduje pet bičeva pri čemu jedan na stražnjoj strani služi za kretanje, a četiri na prednjoj strani služe za pričvršćivanje na stanicu koju parazitira). *Trichomonas* je izrazito otporan i može preživjeti jedan dan na vlažnom ručniku, u mokraći, spremi pa čak i čistoj vodi. Kako je za aktivnu upalu rodnice potrebna inokulacija s pet do deset tisuća organizama, slaba je mogućnost da se on prenese ručnikom ili kupanjem u bazenu. Ako je žena nosilac navedenog uzročnika tada će oboljeti 40 do 50 % partnera dok ako je nosilac muškarac, on će u 85 % slučajeva biti prenesen na ženu. Inkubacija traje četiri do dvadeset dana.⁶ U većini slučajeva oboljevaju žene kod kojih mogu biti inficirane vagina i uretra, a rjeđe oboljevaju muškarci kod kojih mogu biti zahvaćeni prostata i uretra.⁷ Ukoliko se ne liječi, trihomonijaza povećava rizik od ostalih spolno prenosivih bolesti, a posebno HIV infekcije te vodi upalnim bolestima zdjelice, posljedične neplodnosti i postoperativne infekcije. Nužno je istodobno liječenje

⁶Ibidem, p. 254

⁷ Tea Ivanišević, *Trichomonas vaginalis – uzorci, simptomi i liječenje*, 2014., online: <https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/spolne-bolesti-zdravlje/trichomonas-vaginalis-uzroci-simptomi-prevencija-i-lijecenje>, (1.9.2023.)

partnera. Liječe se i asimptomatske žene i muškarci (lijek se može davati lokalno, sistemski ili kombinirano) te se u tom slučaju uspjeh postiže u 90 do 95 % slučajeva.

Slika 3. Trihomonas

Izvor: poveznica <https://medicacentar.info/trihomonas/>

2.1.4. Spolno prenosive bolesti uzrokovane parazitima

Kao uzročnik spolno prenosivih bolesti mogu se javiti i određene vrste parazita. U ovisnosti o kojoj se vrsti parazita radi, govori se o slijedećim spolno prenosivim bolestima: scabies (svrab) i pediculosis pubis (stidne uši).

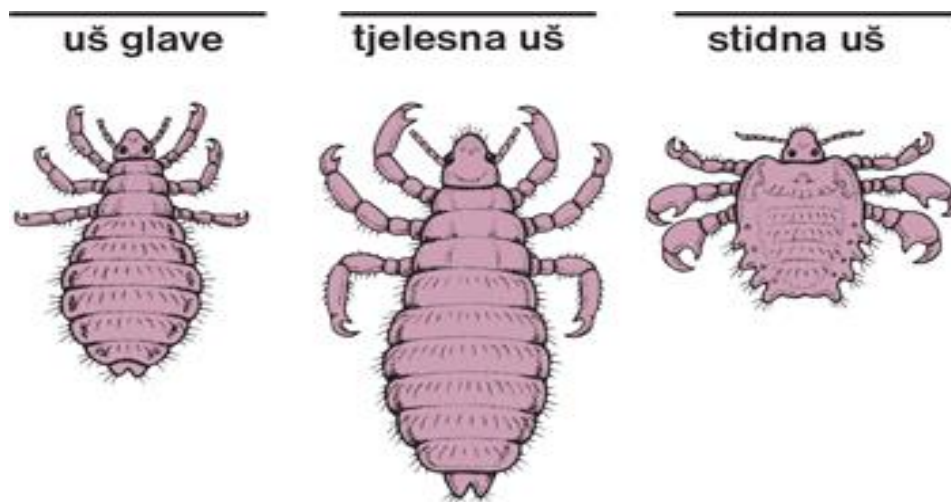
Kao primjer spolno prenosive bolesti uzrokovane parazitima u sažetom obliku opisati će se stidna ušljivost (pedikuloza).

2.1.4.1 Stidna ušljivost

Stidna ušljivost ili pedikuloza je spolna prenosiva bolest koja osim genitalnog područja može zahvatiti i druge dijelove ljudskog tijela koji su prekriveni dlakom. Stidnica je mjesto moguće infekcije parazitom. Stidne uši (mali insekt veličine vrška pribadače) se prenašaju kontaktom kod spolnog odnosa. Vrlo lako se prenosi u spolne dlake i nakon prvog kontakta 90 % partnera će biti inficirano. Rijetko se prenosi putem ručnika, odjeće i posteljine. Izvan ljudskog tijela uš može preživjeti vrlo kratko vrijeme, jedan do dva dana. Parazit se hrani krvlju, a jaja odlaže uz folikul dlake što izaziva jaki svrbež i alergijsku reakciju. Upravo zbog grebanja uslijed svrbeža dolazi i do sekundarne infekcije.⁸ Svrab postaje intenzivnija tijekom dva ili više tjedana od infekcije i češće se javlja noću, a golim okom se na dlakama spolnih organa mogu vidjeti maleni, plazeći sivo-bijeli insekti te male, bijele ili žućkaste nakupine odnosno jajašca koja se drže za stidne dlake. Dijagnoza se postavlja pregledom, a liječenje parazitarnih bolesti se sastoji od uništavanja parazita i jaja. Preporučuje se pregledati i sve ukućane, moguće zaražene osobe radi postojanja mogućnosti prijenosa zajedničkim predmetima, a zaražena osoba trebala bi se testirati i na ostale spolno prenosive

⁸ Šimunić V. i suradnici, op.cit.,p. 250

bolesti jer bolest dovodi do oštećenja kože i alergijskih reakcija što slabi zaštitnu funkciju tijela te je veća i lakša mogućnost zaraze ostalim spolno prenosivim bolestima. Obvezno je liječenje partnera te se osim liječenja preporučuje iskuhavanje te sušenje ručnika, odjeće i posteljine na visokim temperaturama. Istraživanjima je utvrđeno da opisana bolest zahvaća oko 2 % svjetske populacije te da je zabilježeno smanjenje pojave ušljivosti, a razlog je tendencija različitih načina skidanja dlaka sa intimnih područja tijela.

Slika 4. Stidne uši

Izvor:http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-za-pacijente/kozne_bolesti/parazitske-infekcije-koze/infestacija-usima

3. SPOLNO PRENOSIVE BOLESTI SUVREMENOG DOBA

Jedna od osnovnih karakteristika suvremenog svijeta je liberalizacija u svim segmentima društva i društvenih odnosa što ima pozitivne ali i negativne strane. Liberalizacija spolnosti naročito u kulturama zapadnog svijeta kao i učestale promjene spolnih partnera, dovele su i dovode do povećanja broja osoba koje su tijekom svog života izložene spolno prenosivim bolestima. Navedeno donosi ne samo posljedice na tjelesno zdravlje ljudi već izaziva i opterećenje u obliku ljutnje, osjećaj stida i obilježenosti u zajednici, straha od mogućih posljedica. Različitim istraživanjima utvrđene su promjene u kliničkom razvoju bolesti, prognozama i ishodima liječenja spolno prenosivih bolesti budući da se ove bolesti danas različito klinički manifestiraju. U prošlim vremenima daleko veću

pojavnost imali su tzv. „klasični“ bakterijski uzročnici (sifilis, gonoreja) spolno prenosivih bolesti koji su danas daleko manje zastupljeni, a bilježi se rast spolnih infekcija koje uzrokuju virusi (HPV, genitalni herpes virus, virus hepatitisa B, HIV) ili bakterije (*Chlamydia trachomatis*, *Mycoplasme*) ili kombinacije virusa i bakterija koje negativno utječu na zdravlje ljudi.

3.1. HIV

Naziv HIV je nastao kao kartica engleskog naziva *Human Immunodeficiency Virus* tj. u prijevodu „virus humane imunodeficijencije. Razlikuju se dva tipa HIV- a i to HIV-1 (uzročnik pandemije) i HIV-2 (ograničen na području zapadne Afrike).

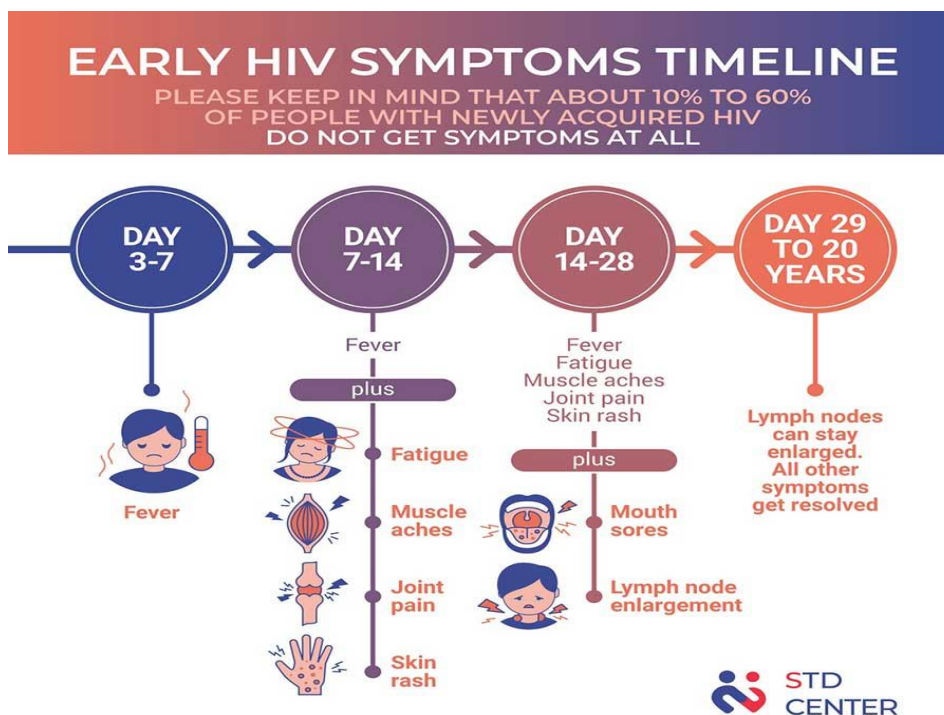
HIV se klasificira kao Retrovirus (rod Lentivirus). Riječ je o agresivnom virusu koji po ulasku u organizam čovjeka napada specifičnu vrstu bijelih krvnih stanica, T-limfocita, u kojima se razmnožava, naposljetku ih uništava i na taj način dovodi do slabljenja imuniteta.

Različiti su putevi prijenosa virusa humane imunodeficijencije i to nezaštićenim spolnim odnosom (vaginalni, analni i oralni) sa osobom koja je zaražena, nadalje izravnim unosom zaražene krvi u tijelo nezaražene osobe ali i prijenosom sa oboljele majke na dijete za vrijeme trajanja trudnoće, poroda i dojenja. Utvrđeno je da se HIV ne može prenijeti uobičajenim međuljudskim kontaktima poput rukovanja ili grljenja ili poljupcem, rukovanjem sa novcem, korištenjem javnih telefonskih govornica ili rukohvata u prijevoznim sredstvima (autobusi, vlakovi i dr.), upotrebom javnih sanitarnih čvorova ili bazena, zajedničkim korištenjem ručnika, posuda za jelo, čaša ili posteljine. Također, utvrđeno je da se ne prenosi kihanjem ili kašljanjem niti putem uboda insekata, ni preko životinja.⁹

Ukoliko postoji sumnja na moguću zarazu HIV-om nužno je provesti testiranje budući da zaražena osoba godinama ne mora imati nikakve simptome pa je testiranje jedini siguran način postavljanja dijagnoze. Simptomi zaraze HIV-om mogu biti istovjetni simptomima drugih bolesti (umor, noćno znojenje, nagli gubitak težine, suhi kašalj, ponavljajuća groznica, oteknuće limfnih žlijezda na vratu, ispod pazuha ili u preponama, dugotrajna dijareja, bijele točke ili ranice u ustima ili grlu, upala pluća, crvene ili smeđe mrlje na koži

⁹ Lakić M., Saulan S., Džono-Boban A, Nastavni zavod za javno zdravstvo: Što je HIV, a što AIDS?, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/spolnost-i-zdravlje/532> (5.9.2023.)

ili sluznici usta, gubitak pamćenja, depresija). Pri pristupanju testiranju ne smije se zatomiti ni tzv. „period prozora“ odnosno vrijeme koje je potrebno da netko tko je zaražen HIV-om počne proizvoditi protutijela na HIV virus budući da se tijekom tog vremena ne može dokazati postojanje protutijela u organizmu osobe iako ona mogu biti prisutna. Najčešće se postojanje navedenih protutijela može dokazati tek nakon mjesec dana, a kod svih testiranih protutijela se pojave u razdoblju od tri mjeseca od infekcije.

Slika 5. HIV simptomi

Izvor: <https://stdcenterny.com/hiv-signs-symptoms.html>

Osnovni oblik prevencije je izbjegavanje rizičnih ponašanja i donošenje odgovornih odluka od npr. nekorištenja droga i alkohola budući da svako opojno sredstvo utječe na sposobnost razboritog prosuđivanja i povećava mogućnost nepromišljenih postupaka, suzdržavanjem od rizičnih seksualnih odnosa i upotrebom kondoma, izbjegavanjem invazivnih postupaka ako nije zajamčena sterilnost instrumenta kao npr. pri tetoviranju, piercing i sl, posvećivanjem posebne pažnje da ne dođe do prijenosa krvi drugih osoba na oštećenu kožu ili sluznicu kao pri npr tzv. postupku „bratimljenja“.¹⁰

¹⁰ Lakić M., Saulan S., Džono-Boban A, Nastavni zavod za javno zdravstvo: Što je HIV, a što AIDS?, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/spolnost-i-zdravlje/532> (5.9.2023.)

Važno je znati da je HIV virus koji uzrokuje AIDS, no osoba zaražena navedenim virusom ne mora razviti AIDS. Dijagnosticiranje se temelji na utvrđivanju određenih parametara koji se pojavljuju tijekom HIV infekcije.

3.1.2. AIDS

AIDS (puni naziv na engleskom jeziku “Acquired Immunodeficiency Syndrome”), predstavlja sindrom nedostatka imuniteta pri čemu pojedinačno gledano svako slovo kratice ima određeno značenje: **A** – aquired (stanje stečeno nakon zaraze HIV-om), **I** – immune (otpornost jer utječe na imunološki sustav), **D** – deficiency (slabost jer obrambene snage organizma gube sposobnost učinkovite borbe protiv mikroorganizama), **S**– syndrome (skup stanja i simptoma karakterističnih za određenu bolest). ¹¹ Francuska kratica za istu bolest je SIDA.

AIDS je krajnji i najteži stadij HIV zaraze, a vrijeme od zaraze pa do progresije u AIDS može obuhvatiti vremensko razdoblje od deset pa i više godina. Bolest započinje kada kroz sluznicu ili izravnim unošenjem npr. ubodom igle HIV dopre u tijelo čovjeka preciznije u stanicu imunološkog sustava tzv. T-limfocit gdje stvara velik broj svojih kopija te naposljetku prsne pri čemu kopije virusa šalje u krvotok novih imunoloških stanica gdje se postupak ponavlja. Opisanim načinom se gube imunološke stanice tj. pada imunitet čovjeka. Za tri do šest tjedana razvoja manifestira se prva faza HIV bolesti sa simptomima sličnim gripi. Slijedi faza asimptomatske HIV infekcije tj. faza bez vidljivih simptoma koja može potrajati deset i više godina. Iako se za cijelo to vrijeme čovjek može osjećati zdravim, virus njegov imunološki sustav razara i bolest napreduje te u krajnjoj fazi progradira u AIDS. Taj razvoj u AIDS ne traje kod svih osoba jednako dugo već u nekih je put od akutne HIV infekcije do AIDS – a kraći, a u nekih dulji. No, važno je istaknuti da se virus HIV – a može prenijeti sa zaražene osobe na nezaraženu u bilo kojoj fazi HIV infekcije.

Povijesno gledano, priča o AIDS-a započinje početkom 80-ih godina 20. stoljeća u SAD-u objavom radova o čestom javljanju infekcija kod homoseksualno orijentiranih muškaraca iako prvi podatak o bolesti datira iz 1959. godine kada se govori o bolesniku u

¹¹ Lakić M., Saulan S., Džono-Boban A, Nastavni zavod za javno zdravstvo: Što je HIV, a što AIDS?, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/spolnost-i-zdravlje/532> (6.9.2023.)

Kongu u čijoj je krvi izoliran virus HIV-a. Pojedini istraživači dijele mišljenje da je zaraza HIV-om tipa 1 uvjetovana prelaskom s čimpanzi na ljudski rod 1930-tih godina. Tijekom prvih deset godina najviše oboljelih bilo je u Sjevernoj Americi, Australiji, Africi, dijelovima Južne i Srednje Amerike te u Europi. U desetljeću koje je uslijedilo zabilježeno je povećanje broja zaraženih u Aziji kao i širenje HIV-a iz gradskih sredina u sela Afrike te povećanje broja zaraženih u Južnoj Americi. Zatim zaraza obuhvaća područje juga Afrike i istočne Europe (npr. Ukrajina i Rusija).

Općenito, zarazom su zahvaćene populacije širom svijeta, a ovisno o njihovom socijalnom i ekonomskom statusu uvjetovan je i pravac prijenosa. U razvijenijim zemljama (Sjeverna Amerika, Europa, Australija) AIDS je najčešće bolest određene skupine osoba i to osoba koje su homoseksualno orijentirane, osoba koje su intravenski ovisnici kao i njihovi spolni partneri, zatim osobe koje su oboljele od hemofilije te primatelji krvi. U siromašnijim zemljama npr. Africi i jugoistočnoj Aziji prevladava heteroseksualni put prijenosa. Početkom 21. stoljeća prema provedenom istraživanju Svjetske zdravstvene organizacije bilo je 36,1 milijun odraslih osoba ali i djece zaraženih HIV-om pri čemu je najteže stanje u Africi. Od navedenog ukupnog broja oboljelih u svijetu, na području Afrike je 70% odraslih osoba i 80% djece te čak 12,1 milijun siročadi kao posljedica zaraze HIV-om. Kao posljedica zaraze HIV-om povećala se učestalost nekih drugih bolesti poput tuberkuloze koja se čak trostruko povećala, a zabilježena je i povećana stopa smrtnosti djece (do pete godine života) u Africi gdje mjestimice iznosi 172 umrle djece na 1000 živo rođene djece dok u razvijenim je šestoro umrle djece na 1000 živo rođene. U razvijenijim je zemljama posljednjih godina evidentan pad broja novooboljelih, a pala je i smrtnost, prvenstveno kao posljedica korištenja tretmana HAART i to prije nastupa AIDS-a (od engl. *High Active Antiretroviral Treatment*). Budući da AIDS predstavlja uznapredovalu fazu bolesti uvjetovanu zarazom HIV-om, smanjenje broja oboljelih od AIDS-a ne predstavlja istodobno smanjenje i zaraza HIV-om.

Regional disease burden

HIV

WHO region	Adult HIV prevalence (%), 2020	People living with HIV, 2020	People acquiring HIV, 2020	People dying from HIV-related causes, 2020
African Region	3.6 [2.9–4.2]	25 400 000 [20 700 000–30 300 000]	880 000 [590 000–1 300 000]	460 000 [320 000–680 000]
Region of the Americas	0.5 [0.3–0.6]	3 700 000 [2 800 000–4 600 000]	150 000 [110 000–210 000]	45 000 [30 000–63 000]
South-East Asia Region	0.2 [0.2–0.3]	3 700 000 [2 800 000–4 400 000]	100 000 [71 000–130 000]	82 000 [55 000–130 000]
European Region	0.4 [0.4–0.5]	2 600 000 [2 300 000–3 000 000]	170 000 [140 000–200 000]	40 000 [31 000–51 000]
Eastern Mediterranean Region	<0.1 [<0.1–0.1]	420 000 [370 000–550 000]	41 000 [35 000–60 000]	17 000 [14 000–24 000]
Western Pacific Region	0.1 [0.1–0.2]	1 900 000 [1 400 000–2 400 000]	120 000 [78 000–150 000]	41 000 [24 000–63 000]

Source: UNAIDS/WHO estimates, 2021.

Slika 6. Regionalna rasprostranjenost HIV-a

Izvor: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/342808/9789240030985-eng.pdf>

Hrvatska spada u grupu zemalja koje imaju mali broj osoba zaraženih HIV-om. Promatrajući vremensko razdoblje od sredine 80-ih godina 20. stoljeća do kraja 20. stoljeća Hrvatska je imala evidentiran 171 slučaj AIDS-a, dok je 308 osoba bilo zaraženih HIV-om. 103 bolesnika su izgubila borbu sa bolešću. Najčešći put prijenosa bolesti je spolni put pri čemu se 39,2% odnosi na heteroseksualce, a 33,7% na homoseksualce. Također je važno da je u našoj zemlji relativno mali postotak zaraženih HIV-om u kategoriji osoba, korisnika droga (1 do 2%). Iako je u Republici Hrvatskoj znatno povoljnija situacija u odnosu na neke druge zemlje, treba biti svjestan da se zaraza širi sa povećanjem broja ovisnika o drogama,

sa sve većom mobilnost populacije (pomorci, putovanja, iseljenja zbog ekonomskih razloga i dr.), visokom stopom nezaposlenosti, traumama (posljedice rata), ali i na širenje utječe turizam kao bitna značajka gospodarstva i dr.¹²

Važno je prihvaćanje spoznaje da HIV neće nestati ni ako se brzo utvrdi odgovarajući put izlječenja ili cjepiva. Također, važno je spoznati da se ponajprije osobnim, socijalnim, a onda i nacionalnim te međunarodnim mjerama može spriječiti širenje HIV-a te ništa manje važna nije ni činjenica da iako ne postoji mogućnost iskorjenjenja HIV-a, bolest se ipak uspješno liječi. Primjena određenih lijekova usporava napredak bolesti, smanjuje komplikacije bolesti i sprječava nehotično širenje infekcije na druge te ujedno poboljšava kvalitetu života oboljelih i uz pridržavanje preporuka liječnika, zaražene osobe mogu očekivati normalan životni vijek.¹³

Slika 7. Simbol podrške ljudima oboljelim od AIDS-a

Izvor: <https://www.udrugaterra.hr/svjetski-dan-aids-a-prica-o-crvenoj-vrpce/#iLightbox/gallery2148/0>

Prema prijedlogu Svjetske zdravstvene organizacije je 1988. godine, Svjetskim danom borbe protiv AIDS-a proglašen 1. prosinca. Crvena vrpca postala je međunarodni simbol svijesti o HIV/AIDS-u te predstavlja znak solidarnosti i podrške oboljelim osobama, spomen na umrle te ujedno upozorenje na rizike i opasnosti od HIV/AIDS-a ali i podsjetnik na potrebu suzbijanja diskriminacije i stigmatizacije oboljelih. Nošenje crvene vrpce na

¹² HIV-bolest, 2021., *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, online: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25788>, (7.9.2023.)

¹³ Begovac J., 2011., *Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa*, online: <https://huhiv.hr/sto-je-aids-i-otkud-se-pojavio/> (8.9.2023.)

Svjetski dan borbe protiv AIDS-a je jednostavan, ali snažan način protivljenja stigmama i predrasudama vezanim uz ovu bolest.¹⁴

3.2. HEPATITIS

Hepatitis predstavlja upalu jetre. Uzorci hepatitisa mogu biti bakterijske ili virusne infekcije, određeni otrovi, zatim neki lijekovi, pa bolesti, ali i alkohol. Ipak se kao najučestaliji uzročnici hepatitisa mogu izdvojiti virusi hepatitisa. Kao tri najvažnija uzročnika navode se hepatitis A, hepatitis B i hepatitis C.¹⁵

3.2.1. Hepatitis B

Virusni hepatitis B se kod osoba koje su zaražene nalazi najvećim dijelom u krvi, a može se naći tjelesnim tekućinama poput sline, sjemene tekućine, vaginalnog sekreta i sl. Najvažnijim načinima širenja smatra se širenje putem krvi i to npr. prilikom uboda na iglu koja je inficirana, zajedničko korištenje pribora za ubrizgavanje lijeka u venu), zatim spolnim odnosom bez zaštite kao i sa zaražene majke na dijete za vrijeme trajanja trudnoće ili prilikom poroda te dojenjem. Dokazano je da se hepatitis B ne prenosi kašljanjem, kihanjem, rukovanjem, grljenjem, poljupcem, zajedničkim korištenjem pribora za jelo, hranom i vodom.¹⁶

Hepatitis B se definira kao spolno prenosiva bolest koja se prenosi putem sjemena i vaginalnom tekućinom jer je upravo navedeno najčešći način prijenosa, a do povećane mogućnosti zaraze dolazi u slučaju postojanja otvorenih rana u području spolnih organa oba partnera za vrijeme spolnog čina. Nadalje, rizik je veći i pri nezaštićenom analnom odnosu, naročito ako osoba ima oslabljeni imunitet ili je već zaražena nekom drugom spolno prenosivom bolešću koja je oštetila sluznicu i uzrokovala pojavu ranica.¹⁷

Inkubacija hepatitisa B obuhvaća razdoblje od dva mjeseca do šest mjeseci pri čemu većina zaraženih nema nikakvih simptoma tijekom akutne faze bolesti, a ukoliko se

¹⁴ Republika Hrvatska, Ministarstvo zdravstva, 1. prosinca – Svjetski dan AIDS-a, online: <https://zdravlje.gov.hr/izdvojeno/obavijesti/arhiva-4961/1-prosinca-svjetski-dan-aids/5347> (11.9.2023.)

¹⁵ Lakić M., Hepatitis B, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevenција-zaraznih-bolesti/hepatitis-b>, Zavod za javno zdravstvo (15.9.2023.)

¹⁶ Lakić M., Hepatitis B, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevenција-zaraznih-bolesti/hepatitis-b>, Zavod za javno zdravstvo (16.9.2023.)

¹⁷ Sve o hepatitisu, online: <https://hepatitis.hr/clanak.php?id=12354>, (16.9.2023.)

simptomi ipak jave, traju nekoliko tjedana i uključuju žutilo kože i očiju, urin boje tamnog piva, umor, mučninu, povraćanje i bol u trbuhu. Kod manjeg broja oboljelih osoba razvije se težak akutni oblik hepatitisa koji može dovesti do zatajenja jetre odnosno do smrti. Kod nekih oboljelih mogu se razviti kronični oblici bolesti koji se nakon dvadesetak godina mogu manifestirati kao ciroze i rak jetre. Upravo navedeni kronični oblik češći je kod muške djece pa je to glavni razlog cijepljenja djece u prvoj godini života. ¹⁸

Do sada nije utvrđen specifični tretman liječenja akutnog hepatitisa B pa je sva pažnja posvećena simptomatskom liječenju antivirusnim lijekovima. Navedena vrsta lijekova usporava cirozu i utječe na smanjenje pojave raka jetre. Najčešće izlječenja nema već se sve svodi na sprječavanje repliciranja virusa uz obvezu dugotrajne primjene. ¹⁹

¹⁸ Lakić M., Hepatitis B, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevenција-zaraznih-bolesti/hepatitis-b>, Zavod za javno zdravstvo (17.9.2023.)

¹⁹ Sve o hepatitisu, online: <https://spolnozdravlje.hr/clanak.php?id=12368>, (17.9.2023.)

Hepatitis B

WHO region	Prevalence of hepatitis B infection among the general population (%), 2019	People living with hepatitis B infections among the general population, 2019	Prevalence of hepatitis B infection among children younger than five years (%), 2019	Children younger than five living with hepatitis B infections, 2019
African Region	7.5 [5.7–10.5]	82 300 000 [62 100 000–114 700 000]	2.5 [1.7–4.0]	4 300 000 [2 900 000–6 800 000]
Region of the Americas	0.5 [0.3–1.2]	5 400 000 [3 100 000–12 200 000]	0.1 [<0.1–0.2]	51 000 [26 000–130 000]
South-East Asia Region	3.0 [2.3–6.0]	60 500 000 [45 300 000–120 900 000]	0.4 [0.3–1.0]	640 000 [460 000–1 700 000]
European Region	1.5 [1.1–2.4]	13 600 000 [10 200 000–22 100 000]	0.3 [0.1–0.5]	150 000 [74 000–290 000]
Eastern Mediterranean Region	2.5 [2.0–3.3]	18 200 000 [14 400 000–23 800 000]	0.8 [0.5–1.1]	720 000 [420 000–950 000]
Western Pacific Region	5.9 [4.9–7.3]	115 700 000 [95 200 000–141 900 000]	0.3 [0.2–0.5]	360 000 [240 000–560 000]

WHO region	Hepatitis B incidence, number of cases, 2019	People dying from hepatitis B infections, 2019
African Region	990 000 [660 000–1 600 000]	80 000 [47 000–110 000]
Region of the Americas	10 000 [5100–26 000]	15 000 [8500–23 000]
South-East Asia Region	260 000 [180 000–590 000]	180 000 [140 000–300 000]
European Region	19 000 [9400–38 000]	43 000 [34 000–51 000]
Eastern Mediterranean Region	100 000 [79 000–140 000]	33 000 [26 000–60 000]
Western Pacific Region	140 000 [96 000–210 000]	470 000 [200 000–490 000]

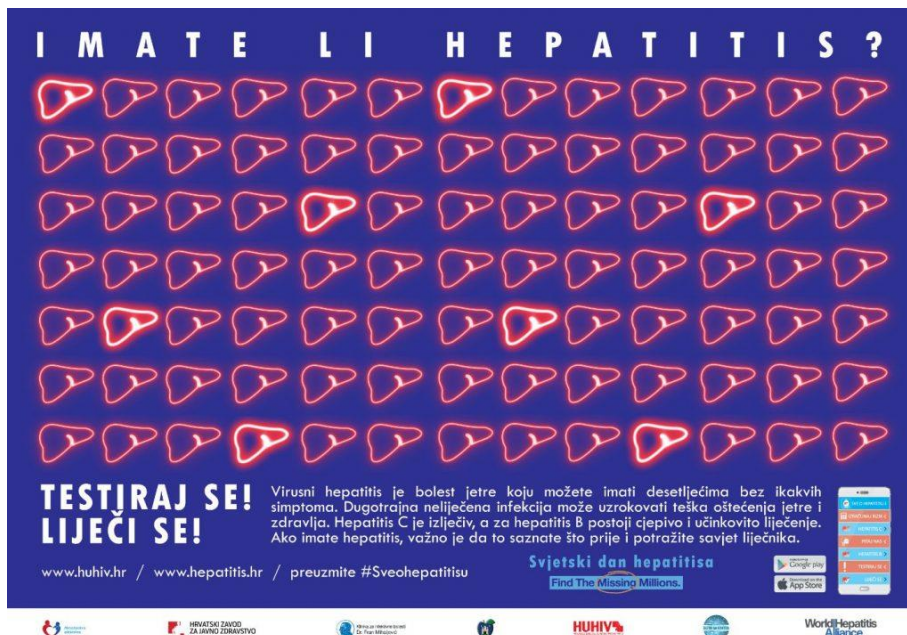
Source: WHO, 2021.

Slika 8. Rasprostranjenost Hepatitisa B

Izvor: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/342808/9789240030985-eng.pdf>

Po provedenim procjenama utvrđeno je da je širom svijeta do prvih godina 21. stoljeća virusom hepatitisa B inficirano 2 milijarde ljudi, a čak 400-800 milijuna osoba ima razvijen kronični HBV. Od navedenog broja osoba 25% ima dodatno i kronični hepatitis C (HCV). Nadalje, utvrđeno je da su razvijene komplikacije hepatitisa B deseti uzrok smrti širom svijeta i da navedeni virus nosi odgovornost za pojavu i razvoj 70% raka jetre širom svijeta.²⁰ Postoji učinkovito cjepivo koje može poslužiti kao prevencija zaraze virusom hepatitisa B te brojni medicinski tretmani koji mogu pomoći u kontroli kronične infekcije i usporiti ju ili zaustaviti.²¹

Svjetski dan hepatitisa se obilježava 28. srpnja sve u cilju osvješćivanja javnosti, ukazivanja na virusni hepatitis kao javno zdravstveni problem i to naročito hepatitisa B i C, isticanja važnosti prevencije kao i pravovremenog dijagnosticiranja te pomoći u liječenju i podržavanja oboljelih.²²

Slika 9. Svjetski dan hepatitisa, Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa

Izvor: <https://huhiv.hr/svjetski-dan-hepatitisa-2020/>

²⁰ Kavić M., Što je hepatitis B, Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/sto-je-hepatitis-b/>, (20.9.2023.)

²¹ Kavić M., Što je hepatitis B,, Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/sto-je-hepatitis-b/>, (20.9.2023.)

²² Svjetski dan hepatitisa B i C, 2016. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, online: <https://javno-zdravlje.hr/stop-hepatitisu-b-i-c/> (20.9.2023.)

3.2.2. Hepatitis C

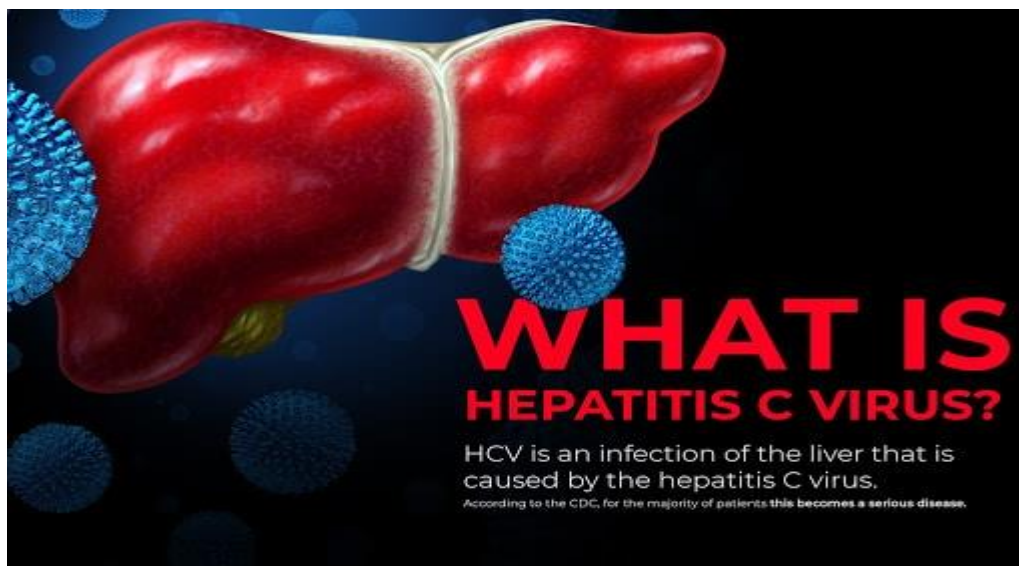
Hepatitis C se definira kao zarazna bolest jetre odnosno upala jetre uzrokovana virusom hepatitisa C koja se rijetko prenosi vanjskim putem.²³

Najčešći način zaraze je krvlju inficirane osobe npr. ubodom na zaraženu iglu, putem transfuzije krvi, pri transplantaciji organa ili prijenosom s majke na novorođenče. Upravo zbog specifičnog načina prijenosa ova je bolest česta među ovisnicima ako zajednički koriste pribor za unos droge u krv. Većem riziku su, također, izložene i osobe korisnici hemodijalize kao i djelatnici u zdravstvu. Važno je istaknuti da se Hepatitis C ne prenosi putem majčinog mlijeka, rukovanjem, grljenjem, poljupcem odnosno bilo kojim oblikom socijalnog kontakta. Također hepatitis C ne može se prenijeti hranom ili vodom. Zabilježen je veći broj slučajeva zaraze u razvijenijim zemljama među muškom populacijom homoseksualno orijentiranom ako su zaraženi HIV-om jer se osobe zaražene HIV-om lakše zaraze hepatitisom C.

Od trenutka zaraze hepatitisom C pa do pojave prvih simptoma najčešće je potrebno od dva tjedna do šest mjeseci. Simptomi se mogu ali i ne moraju pojaviti. Ako se simptomi pojave, tada su to najčešće umor, slabi apetit, mučnina i povraćanje, svrbež tijela, bol ispod desnog luka rebra, tamna boja urina i svijetla stolica. Kod 10 % oboljelih javi se žuta boja bjeloočnica i kože. Značajno je da okvirno 80 % zaraženih nema simptoma. Istraživanjima je utvrđeno da se kod 75 % do 85 % oboljelih razvije kronični oblik bolesti te da se nakon 20-ak godina kod 60 % do 70 % oboljelih razvije rak jetre ili ciroza. Budući da bolest ne mora imati simptome, najbolji način otkrivanja zaraze je testiranje, a testiranje se svakako preporučuje intravenskim korisnicima droga koji su pri uzimanju opojnih sredstava koristili tuđi pribor za iniciranje, nadalje osobama koje su imale ubod na već korištenu iglu kao i osobama čiji su partneri intravenski korisnici o drogama.²⁴

²³ Prevenције zaraznih bolesti, Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevencija-zaraznih-bolesti/590>, (22.9.2023.)

²⁴ Prevenције zaraznih bolesti, Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevencija-zaraznih-bolesti/590>, (22.9.2023.)

Slika 10. What is hepatitis C virus?

Izvor: <https://www.hillandponton.com/are-hepatitis-c-and-diabetes-connected/>

Nadalje, važno je istaknuti da dijagnoza hepatitisa C također dovodi do povećanog rizika za razvoj dijabetesa. Osobe oboljele od dijabetesa ,također, mogu doživjeti teže simptome infekcije hepatitisom C. Navedena kombinacija dovodi do pojačane simptomatologije hepatitisa C i veće mogućnosti za oštećenja jetre.

Hepatitis C

WHO region	Prevalence of hepatitis C infection among the general population (%), 2019	People living with hepatitis C infections among the general population, 2019	Hepatitis C incidence, number of cases, 2019	People dying from hepatitis C infections, 2019
African Region	0.8 [0.6–1.4]	9 200 000 [6 000 000–14 700 000]	210 000 [150 000–370 000]	45 000 [23 000–72 000]
Region of the Americas	0.5 [0.4–0.5]	4 800 000 [4 100 000–5 500 000]	67 000 [63 000–73 000]	31 000 [19 000–84 000]
South-East Asia Region	0.5 [0.4–0.9]	10 000 000 [8 000 000–18 900 000]	230 000 [200 000–430 000]	38 000 [37 000–130 000]
European Region	1.3 [1.1–1.5]	12 500 000 [10 000 000–13 700 000]	300 000 [240 000–320 000]	64 000 [39 000–72 000]
Eastern Mediterranean Region	1.6 [1.4–1.8]	11 800 000 [9 700 000–13 000 000]	470 000 [240 000–520 000]	31 000 [31 000–74 000]
Western Pacific Region	0.5 [0.4–0.7]	9 500 000 [8 200 000–13 600 000]	230 000 [220 000–260 000]	77 000 [77 000–140 000]

Source: WHO, 2021.

Slika 11. Rasprostranjenost Hepatitisa C

Izvor: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/342808/9789240030985-eng.pdf>

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije 2015. godine je oko 1 % svjetske populacije odnosno 71 milijun ljudi oboljelo od kroničnog hepatitisa C. Republika Hrvatska spada u grupu zemalja sa niskom stopom zaraze sa manje od 1%. odnosno u Republici Hrvatskoj živi između 35 i 45 tisuća osoba zaraženih hepatitisom C pri čemu se najveći udio oboljelih odnosi na intravenske ovisnike oko 40%. Za sada ne postoji cjepivo protiv hepatitisa C te se postupcima liječenja pokušava ukloniti virus iz krvi kako bi se smanjio rizik razvoja raka jetre i ciroze. Kontinuirano se ističu mjere smanjenje rizika infekcije poput izbjegavanja spolnog odnosa bez zaštite sa zaraženom osobom, korištenje pribora za iniciranje lijeka kojeg je već koristila neka osoba, izbjegavanje akupunkture, tetoviranja i sl. kontaminiranom opremom.

STOP hepatitis B i C
95% ljudi u svijetu koji žive s virusnim hepatitisom to ne znaju

28.srpnja SVJETSKI DAN HEPATITISA

Hepatitis B i C najozbiljniji su oblici virusnih hepatitisa
koji se prenose putem zaražene krvi i/ili zaraženim tjelesnim tekućinama

NEKE SKUPINE LJUDI VIŠE SU U OPASNOSTI OD DRUGIH

Trenutni ste ili bivši korisnik droga (koristili ste tuđe igle i drugi nesterilni pribor za konzumiranje droga)

Tetovirali ste se ili stavili piercing u nesterilnim uvjetima

Imali ste ozljede koje uključuju kontakt s krvlju druge osobe ili ste upotrebljavali tuđi pribor za osobnu higijenu

Zdravstveni ste radnik i imali ste ozljede u kontaktu s kontaminiranim instrumentima

Imali ste višestruke spolne partnere bez uporabe zaštite ili spolno prenosive infekcije

Dugotrajni ste i stalni intimni partner osobe koja ima virusni hepatitis

Imate poremećaje jetrenih funkcija neutvrđenog uzroka

TESTIRANI

Ako ste se testirali i znate da imate virusni hepatitis, to Vam može pomoći donijeti važne odluke o Vašem zdravlju

Moguće je dobiti životno važnu njegu i liječenje

Hepatitis B se uspješno liječi a hepatitis C se može izliječiti

NETESTIRANI

Ako se ne liječi, virusni hepatitis može uzrokovati oštećenja i zatajenje jetre

Virusni hepatitis je #1 uzrok transplantacija jetre u Europi

Virusni hepatitis je vodeći uzrok raka jetre

NOhep.org | www.huhiv.hr | pitaj@huhiv.hr | 0800 448 767

Slika br. 12 Stop hepatitis B i C

Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, https://javno-zdravlje.hr/wp-content/uploads/sites/2/2016/07/A4-hepatitis_2016-web.jpg

4. SVJETSKA ZDRAVSTVENA ORGANIZACIJA U BORBI PROTIV SPOLNO PRENOSIVIH BOLESTI

Svjetska zdravstvena organizacija kontinuirano provodi istraživanja i poduzima različite mjere i aktivnosti u cilju očuvanja zdravlja ljudi. Između ostalog, za razdoblje od 2016. do 2021. godine Svjetska zdravstvena organizacija sastavila je i objavila Izvješće o postignućima i nedostacima u provedbi globalnih strategija zdravstvenog sektora za HIV, virusni hepatitis i spolno prenosive infekcije.

Global disease burden

	HIV, 2020 ^a	Viral hepatitis, 2019 ^b	Sexually transmitted infections, 2020 ^c
Incidence (number)	1.5 million [1.0–2.0 million] people acquiring HIV	<ul style="list-style-type: none"> 1.5 million [1.1–2.6 million] people newly infected with hepatitis B virus 1.5 million [1.3–1.8 million] people newly infected with hepatitis C virus 	<ul style="list-style-type: none"> 128 million [90–174 million] new cases of <i>Chlamydia trachomatis</i> infection 82 million [48–130 million] new cases of <i>Neisseria gonorrhoea</i> infection 156 million [96–236 million] new cases of <i>Trichomonas vaginalis</i> infection 7.1 million [3.8–10.3 million] new cases of <i>Treponema pallidum</i> infection (syphilis) 473 [385–561] congenital syphilis cases per 100 000 live births in 2016^d 604 000 new cases of cervical cancer in 2020^e
Prevalence (number)	37.7 million [30.2–45.1 million] people living with HIV	<ul style="list-style-type: none"> 296 million [228–423 million] people living with chronic hepatitis B virus infection 6 million [4–11 million] children younger than five living with hepatitis B virus infection 58 million [46–76 million] people living with chronic hepatitis C virus infection 	<ul style="list-style-type: none"> 128 million [107–153 million] prevalent cases of <i>Chlamydia trachomatis</i> infection 29 million [19–42 million] prevalent cases of <i>Neisseria gonorrhoea</i> infection 105 million [83–133 million] prevalent cases of <i>Trichomonas vaginalis</i> infection 22.3 million [18.7–25.9 million] prevalent cases of <i>Treponema pallidum</i> infection (syphilis)
Prevalence (%)	0.7% [0.6–0.9%] adult HIV prevalence among people 15–49 years old	<ul style="list-style-type: none"> 3.8% [3.0–5.5%] prevalence of hepatitis B infection in the general population 0.9% [0.7–1.6%] prevalence of hepatitis B infection among children younger than five years 0.8% [0.6–1.0%] prevalence of hepatitis C infection in the general population 	<ul style="list-style-type: none"> 3.2% [2.7–3.9%] prevalence of <i>Chlamydia trachomatis</i> infection among people 15–49 years old 0.7% [0.5–1.1%] prevalence of gonorrhoea among people 15–49 years old 2.7% [2.1–3.4%] prevalence of <i>Trichomonas vaginalis</i> infection among people 15–49 years old 0.6% [0.5–0.7%] prevalence of syphilis among people 15–49 years old
Mortality (number)	680 000 [480 000–1.0 million] people dying from HIV-related causes	<ul style="list-style-type: none"> 820 000 [450 000–950 000] people dying from hepatitis B-related causes 290 000 [230 000–580 000] people dying from hepatitis C-related causes 	<ul style="list-style-type: none"> 204 000 deaths from congenital syphilis in 2016^d 341 000 deaths from cervical cancer in 2020^e

Sources:

^a UNAIDS/WHO estimates, 2021.

^b WHO, 2021.

^c WHO, 2021.

^d Korenromp EL, Rowley J, Alonso M, Brito de Mello M, Wijesooriya NS, Mahiané SG et al. Global burden of maternal and congenital syphilis and associated adverse birth outcomes – estimates for 2016 and progress since 2012. PLoS ONE. 2019; 14: e0211720.

^e Global Cancer Observatory: cancer today [website]. Lyon: International Agency for Research on Cancer; 2021 (<https://gco.iarc.fr/today>, accessed 13 May 2021).

Slika 13. Spolno prenosive bolesti – globalni teret

Izvor: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/342808/9789240030985-eng.pdf>

Prema navedenom izvješću javnom zdravlju prijete HIV, virusni hepatitis i spolno prenosive infekcije budući da dovode do velikog broja oboljelih na dnevnoj razini, što na kraju znači 2,3 milijuna slučajeva sa smrtnim ishodom i 1,2 milijuna oboljelih od karcinoma godišnje.

Global service coverage

	HIV, 2020 ^a	Viral hepatitis, 2019 ^b	Sexually transmitted infections, 2020 ^c
Screening and diagnosis	84% [67–98%] of people living with HIV know their HIV status	<ul style="list-style-type: none"> 30.4 million [24.3–38.0 million] people living with hepatitis B knew their hepatitis B status at the end of 2019 15.2 million [12.2–19.0 million] people living with hepatitis C knew their hepatitis C status at the end of 2019 85% coverage of hepatitis B vaccine (third dose) in 2019^d 43% global coverage for timely birth dose of hepatitis B vaccine in 2019^e 97% of donations screened with quality assurance in 2015^f 3.9% reuse of injection equipment in 2017^g 33 syringes or needle sets per person who injects drugs per year in 2017^g 	<ul style="list-style-type: none"> 97 of 110 countries (87%) had STI surveillance or monitoring in place in 2019–2020 Countries provided link to STI services in other health services, such as primary health care (88%), HIV services (91%), reproductive health services (84%), family planning (77%) and pre- and postnatal services (89%) in 2019–2020 64% of countries conducted surveillance of gonococcal antimicrobial susceptibility in 2019–2020 Of 75 countries surveyed, 19 (25%) reported >80% human papillomavirus vaccine coverage in 2019–2020^h
Treatment	<p>73% [56–88%] of people living with HIV were accessing treatment</p> <p>66% [53–79%] of people living with HIV have suppressed viral loads</p>	<ul style="list-style-type: none"> 6.6 million [5.3–8.3 million] people diagnosed with hepatitis B received treatment in 2019 9.4 million [7.5–11.7 million] people diagnosed with hepatitis C received treatment cumulatively from 2015 to 2019 	<ul style="list-style-type: none"> 103 of 111 countries (93%) had policies for antenatal screening and treatment of syphilis in place in 2019–2020 59% of countries included the HPV vaccine in the national immunization schedule in 2019–2020

Sources:

^a UNAIDS/WHO estimates, 2021.

^b WHO, 2021.

^c WHO/UNICEF estimates. Geneva: World Health Organization; 2021 (<https://immunizationdata.who.int/>, accessed 18 May 2021).

^d Global hepatitis report 2017. Geneva: World Health Organization; 2017 (<https://www.who.int/hepatitis/publications/global-hepatitis-report2017/en/>, accessed 18 May 2021).

^e Hayashi T, et al. Injection practices in 2011–2017: A rapid review using data from the Demographic and Health Surveys (DHS). Submitted.

^f Larney S, Peacock A, Leung J, Colledge S, Hickman M, Vickerman P, et al. Global, regional, and country-level coverage of interventions to prevent and manage HIV and hepatitis C among people who inject drugs: a systematic review. *The Lancet. Global health*, 5(12), e1208–e1220. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(17\)30373-X](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(17)30373-X).

^g Assessment of country implementation of the WHO global health sector strategy for sexually transmitted infections (2016–2021): results of a national survey. Geneva: World Health Organization; forthcoming.

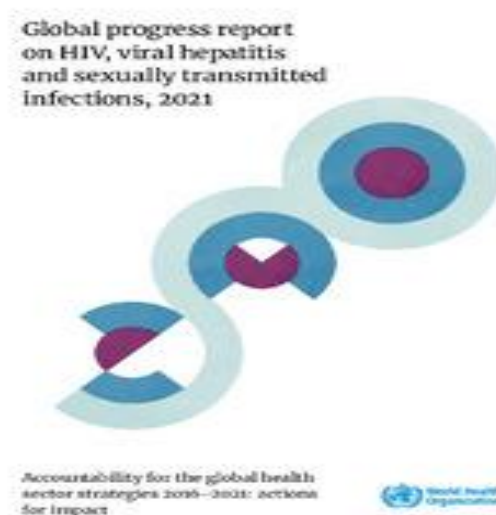
Slika br. 14 Spolno prenosive bolesti – globalna pokrivenost uslugama

Izvor: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/342808/9789240030985-eng.pdf>

U izvješću se navodi da su hepatitis B i C uzrokom 3 milijuna infekcija i 1,1 milijuna smrtnih slučajeva u 2019. godini. Od 10% ljudi kod koji je dijagnosticirana infekcija virusom hepatitisa B, liječi se samo 22%. Nadalje, dijagnoza hepatitisa C, postavljena je kod 21% ljudi, od kojih se liječi 62%. Napredak je uočen ali još nije dovoljan. Nadalje, prema navedenom izvješću pada i zaraza HIV-a od 1990. godine. 2019. godine evidentirano je 1,7 milijuna novoinficiranih, a postavljeni cilj je bio manje od 500 000 novoinficiranih do 2020. godine što ukazuje na napredak ali i dalje nedovoljan.

U istom izvješću ističe se da se godišnje zabilježi 374 milijuna novih slučajeva spolno prenosivih infekcija. Pad bilježi sifilis. Smanjuje se učestalost infekcije hepatitisom B kao i povećanje broja liječenja oboljelih od HIV-a. Pema navedenom izvješću oko 2/3 osoba kojima je utvrđena prisutnost HIV-a te oko 85% trudnica imaju HIV ali primaju antiretrovirusnu terapiju, utječe na pad smrtnosti i manji broj infekcija kod djece.

Nadalje, Izvješće ocjenjuje općeniti učinak, ostvareni napredak ali i utvrđuje nedostatke te određuje radnje za poboljšanje učinka kako na svjetskoj razini tako i dajući smjernice za niže nacionalne razine. U ranije spomenutom izvješću se navodi da većina zemalja ima izrađene nacionalne strateške planove i utvrđene smjernice za borbu protiv spolno prenosivih infekcija kako u vidu liječenja tako i u vidu prevencija. Na uslugu testiranja i preventivnih aktivnosti vezanih za HIV i spolno prenosive infekcije ,posljednjih godina imala je utjecaj i pandemija COVID-19 koja je ujedno potakla zdravstvene organizacije na određene nove aktivnosti u vidu pružanja osnovnih zdravstvenih usluga.

Slika 15. Globalno izvješće o napretku HIV-a, virusnog hepatitisa i spolno prenosivih infekcija, 2021

Izvor: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240027077>

4.1. REGIONALNI ODBOR SVJETSKE ZDRAVSTVENE ORGANIZACIJE ZA EUROPU

Temeljem standarda i načela Svjetske zdravstvene organizacije te smjernica budućeg rada, Regionalni odbor Svjetske zdravstvene organizacije za područje Europe pristupio je izradi Akcijskog plana usmjerenom prema spolnom i reproduktivnom zdravlju vođen misijom “ka ostvarivanju Programa za održivi razvoj 2030. u Europi – ne ostavljajući nikoga iza sebe“, čija je osnovna svrha ubrzanje napretka usmjerenog prema spolnom i reproduktivnom zdravlju u Europi kao regiji svijeta.²⁵

Akcijski plan je usmjeren na poduzimanje intervencija u cilju pomoći zemljama na ostvarivanju kako spolnog tako i reproduktivnog zdravlja te opće dobrobiti svih osoba. Navedeni je plan razvijen temeljem savjetodavnih procesa Regionalnog odbora Svjetske zdravstvene organizacije za Europu sve u skladu s Programom održivog razvoja 2030.

Riječ je o sveobuhvatnom okviru koji se je usmjeren na spolno i reproduktivno zdravlje ljudi na način prilagođen po nacionalnim razinama prema situacijama specifičnim za pojedine zemlje, a sve usklađeno s zakonodavstvom zemlje, njenim raspoloživim kapacitetima, postavljenim prioritetima i osobitim nacionalnim okolnostima.

Planom su određena tri cilja sa podciljevima i njihovim aktivnostima. Kao prvi cilj navodi se omogućavanje donošenja odluke o svom spolnom i reproduktivnom zdravlju svakog pojedinog čovjeka te osiguravanje poštivanja, zaštite i provođenja ljudskih prava temeljenih na kvalitetnoj informaciji. Drugi cilj je osiguravanje dostupnosti najviših mogućih standarda očuvanja zdravlja. Trećim ciljem jamči se jedinstven pristup spolnom i reproduktivnom zdravlju i eliminiranju nejednakosti. Akcijskim planom se posebno ističe cilj koji se odnosi na prevenciju i smanjenje spolno prenosivih infekcija, a sadrži ključne segmente važne za navedeno područje kao npr.:

- kvalitetniji nadzor učestalosti i prevencije spolno prenosivih bolesti rizičnog dijela društva;
- kvalitetnija prevencije spolno prenosivih bolesti promoviranjem sigurnih spolnih odnosa korištenjem zaštite, pravovremenim cijepljenjem protiv hepatitisa B i humanog papiloma virusa (HPV), organiziranjem savjetovanja i provođenjem testiranja na spolno prenosive bolesti

²⁵ Program za održivi razvoj 2030. u Europi – ne ostavljajući nikoga iza sebe, online: <https://spolnozdravlje.hr/clanak.php?id=12394> (25.9.2023.)

- osvještavanje i educiranje svih ljudi, a posebno onih iz ključnih dijelova društva s većim rizikom
- mjere kojima će se povećati korištenje usluga savjetovanja, pravovremenog testiranja, uključivanja u skrb, provedba aktivnosti programa spolnog i reproduktivnog zdravlja.

Da bi navedeni Akcijski plan bio uspješno proveden nužna je suradnja svih država uz neizostavnu podršku Regionalnog Ureda Svjetske zdravstvene organizacije za Europu koja kontinuirano pruža podršku svim zemljama članicama.²⁶

Slika 16. Program za održivi razvoj 2030. u Europi - ne ostavljajući nikoga iza sebe

Izvor: [Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, poveznica https://huhiv.hr/akcijski-plan-za-spolno-i-reproduktivno-zdravlje/](https://huhiv.hr/akcijski-plan-za-spolno-i-reproduktivno-zdravlje/)

U cilju razvoja zdravstvenog sustava važna je uloga i nevladinih organizacija odnosno udruga koje surađuju s Ministarstvom zdravlja u postupku revidiranja postojećeg stanja i aktivnosti, a u svrhu poboljšanja spolnog i reproduktivnog zdravlja građana. Nadalje, od neizmjernog je značaja i njihovo sudjelovanje u različitim akcijama Nacionalnih akcijskih planova temeljem ranije dogovorenih programa. Ističe se i potreba nužnog osiguranja

²⁶ Program za održivi razvoj 2030. u Europi – ne ostavljajući nikoga iza sebe, online: <https://spolnozdravlje.hr/clanak.php?id=12394> (25.9.2023.)

odgovornosti, transparentnosti rada, poštivanja prava pacijenata i odgovarajućeg standarda skrbi pri pružanju usluga kao i općenito podizanje svijesti o Nacionalnom planu u javnosti.

27

4.2. NACIONALNI PROGRAM MINISTARSTVA ZDRAVSTVA REPUBLIKE HRVATSKE „ŽIVJETI ZDRAVO“

Kako u svim zemljama Europske unije tako se i u Republici Hrvatskoj provode se različiti programi opće prevencije i poboljšanja zdravlja (medijske kampanje o promicanju zdravlja, programi usmjereni na obitelji, preventivni programi usmjereni na rizične skupine i na promicanje ispravnih životnih vještina).

Slika 17. Službeni logo Nacionalnog programa „Živjeti zdravo“

Izvor: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/Programi%20i%20projekti%20Ostali%20programi/NP%20C5BDivjeti%20zdravo.pdf>

Nacionalni program „Živjeti zdravo“ je prema svojim polazišnim osnovama program kojim se promiče i unaprjeđuje zdravlje stanovnika naše zemlje isticanjem nužnosti pravilne prehrane i redovne tjelesne aktivnosti s ciljem prevencije prekomjerne tjelesne težine kao i zaštite mentalnog i spolnog zdravlja u različitim životnim okolnostima i podnebljima.

Ministarstvo zdravlja i Hrvatski zavod za javno zdravstvo su nositelji programa, a Hrvatski zavod za javno zdravstvo, županijski zavodi za javno zdravstvo, nevladine organizacije i različite udruge su proveditelji programa dok su partneri provedbe različita ministarstva, Ured za udruge Vlade RH, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje,

²⁷ Akcijski plan za spolno i reproduktivno zdravlje, 2016., Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/akcijski-plan-za-spolno-i-reproduktivno-zdravlje/> (1.10.2023.)

medicinski fakulteti, kineziološki fakulteti i dr. Sudionici programa su i vrtići, osnovne i srednje škole te tvrtke, svi koji se smatraju partnerima prijatelja zdravlja.²⁸

Slika 18. Službeni logo „Tvrtka prijatelj zdravlja

Izvor:[https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/Programi%20i%20projekti%20-](https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi/NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf)

[%20Ostali%20programi/NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf](https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi/NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf)

Navedeni Nacionalni program usmjeren je na djecu i mlade, na ranjive skupine (stariji, nezaposleni, osobe s invaliditetom, etničke manjine, azilanti, mladi i žene) kao i na radno sposobno stanovništvo. Ciljana populacija su općenito osobe s većim medicinskim i sociološkim čimbenicima rizika.

Polazišta Nacionalnog programa i međunarodni i nacionalni kontekst Nacionalnog programa Živjeti zdravo usklađen je sa zakonodavnim regulatornim okvirom Svjetske zdravstvene organizacije, kao i Deklaracijom o prevenciji i kontroli kroničnih nezaraznih bolesti ali i Nacionalnom strategijom zdravstva RH, Strateškim planom Ministarstva zdravlja, Strateškim planom razvoja javnog zdravstva, Nacionalnom strategijom za mlade i drugim zakonskim kriterijima, a njegova je osnovna odrednica promicanje i unapređenje zdravlja prije pojave zdravstvenih problema koji ugrožavaju zdravlje.

²⁸ Akcijski plan za spolno i reproduktivno zdravlje, 2016., Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/akcijski-plan-za-spolno-i-reproduktivno-zdravlje/> (1.10.2023.)

U cilju zaustavljanja rasta oboljevanja i smrtnosti Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske je pokrenulo javnozdravstveni projekt pod nazivom „Živjeti zdravo“. Riječ je o petogodišnjem projektu koji je službeno prvi puta započeo 10. svibnja 2003. godine na Svjetski dan kretanja.

Nacionalni program Živjeti zdravo ima četiri područja prioritarnog djelovanja: pravilna prehrana, redovita tjelesna aktivnost, mentalno zdravlje te spolno kao i reproduktivno zdravlje, s tendencijom promicanja zdravog načina života usmjerenog na unapređenje zdravlja stanovništva Republike Hrvatske te poboljšanja kvalitete života i demografske situacije u zemlji.²⁹

4.2.3. Zaštita i unapređenje spolnog i reproduktivnog zdravlja kao dio nacionalnog programa „živjeti zdravo“

Neodvojiv zdravlja i važan pokazatelj stanja zdravlja populacije je zaštita i poboljšanje spolnog i reproduktivnog zdravlja. Cilj je osigurati pozitivan pristup spolnosti kao sastavnom dijelu čovjekova života, ostvarivanje sigurnog spolnog iskustva, željeno roditeljstvo, uz prevenciju svih loših posljedica spolnog ponašanja prije svega spolno prenosivih infekcije i neželjene (maloljetničke) trudnoće. Ističe se da je preduvjet spolnog zdravlja prije svega odgovornost u spolnom ponašanju pa je program zaštite spolnog i reproduktivnog zdravlja dio redovnog Programa mjera zdravstvene zaštite te u njegovom provođenju aktivno učestvuju svi nivoi zdravstvene skrbi.³⁰

Kontrolne aktivnosti stanja spolno prenosivih bolesti u Republici Hrvatskoj zasnivaju se na podacima sustavnog nadzora od obaveznog epidemiološkog prijavljivanja slučajeva oboljelih odnosno umrlih od zaraznih bolesti, izvještajima laboratorijskih jedinica koje provode anti-HIV testiranje, zatim na izvještajima o registriranom pobolu s postavljenim dijagnozama spolno prenosivih infekcija dobivenih iz ginekoloških, dermatoveneroloških ambulanti kao i bolničkih ustanova, na izvještajima dobivenih iz rodilišta o provedenim

²⁹ Nacionalni program „Živjeti zdravo“, 2015., Republika Hrvatska, Ministarstvo zdravlja, online: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocImages/Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi/NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf>, (5.10.2023.)

³⁰ Nacionalni program „Živjeti zdravo“, 2015., Republika Hrvatska, Ministarstvo zdravlja, online: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocImages/Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi/NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf>, (5.10.2023.)

testiranjima trudnica na hepatitis B te na temelju epidemioloških istraživanja općenito kao i u ciljanim populacijama.

Slika 19. Službeni logo i slogan programa prevencije HIV-a i spolno prenosivih infekcija „Znanje pobjeđuje“ (područje spolno i reproduktivno zdravlje Nacionalnog programa), hrvatska i engleska verzija;

Izvor: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi/NP%20C5%BDivjeti%20zdravo.pd>

Prema obveznim, ranije spomenutim, prijavama zaraznih bolesti iz zdravstvenog sustava, u Hrvatskoj je mali broj „klasičnih“ spolno prenosivih bolesti (sifilis, gonoreja). U prosjeku se (2010.-2014.) godišnje bilježi četrdesetak novooboljelih od sifilisa i oko sedamnaest oboljelih od gonoreje. Najčešća je klamidijska infekcija kao i u zemljama EU. Prosječno se godišnje zabilježi oko 380 klamidijskih infekcija.

Učestalost novootkrivenih virusnih hepatitisa (asimptomatskih nositelja virusa i akutno oboljelih od hepatitisa zajedno) se okvirno kreće oko 150 slučajeva za hepatitis B i 190 za hepatitis C. Smanjenju učestalosti hepatitisa B pridonijelo je ubrzano cijepljenje koje se u Republici Hrvatskoj provodi u 6. razredu osnovne škole počevši od 1999. godine, a cijepljenje dojenčadi protiv hepatitisa B provodi se od 2007. godine. Pada i broj slučajeva hepatitisa C kao posljedica smanjenja učestalosti kod korisnika droga intravenskim putem.

Republika Hrvatska ima nisku razinu oboljevanja i smrtnosti od HIV/AIDS-a (jedna od nižih u Europi i svijetu). Prvi slučajevi zaraze HIV-om u Hrvatsko zabilježeni su 1985. godine. Od tada pa do kraja 2014. g. u Hrvatskoj je evidentirano 1 208 osoba od kojih je 441 oboljela od AIDS-a. U tom periodu je 180 oboljelih umrlo od AIDS-a. Najčešći način

prijenosa je spolnim putem (59,1% homo ili biseksualni, a 29,2% heteroseksualni), dok je u 5,9% slučajeva način prijenosa korištenje droga intravenoznim putem. Prema pokazateljima Nacionalnog programa godišnje se zabilježi 80 osoba zaraženih HIV-om (stopa od 19 na milijun stanovnika), na osnovu čega se Hrvatska svrstava u zemlje s niskom učestalošću HIV infekcije (opća stopa u EU/EEA je 57 na milijun stanovnika).

Budući da do današnjih dana nije istraživanjima pronađen učinkoviti lijek ili lijekovi protiv onkogenih tipova HPV-a, od izuzetne je važnosti prevencija. Učinkovita je mjera cijepljenje protiv infekcije HPV-om, a preporučuje se kao dobrovoljna osobna zaštita osoba mlađe životne dobi (adolescenata) prije prvog mogućeg kontakta s HPV.

U Republici Hrvatskoj se mjere suzbijanja spolno prenosivih infekcija koje uključuju i HIV/AIDS, provode u skladu s Programom mjera zdravstvene zaštite, Hrvatskim nacionalnim programom prevencije HIV/AIDS-a, koji objedinjava zdravstvene službe, službe izvan djelatnosti zdravstva, kao i udruge.

Budući da su česte asimptomatske infekcije navedenih bolesti, kontinuirano se ukazuje na potrebu kontrolnih pregleda (ginekologa, dermatovenerologa, urologa, liječnika opće medicine) te nužnost ranog otkrivanja i liječenja infekcija. Pravovremeno otkrivanje važno je i zbog mogućih naknadnih posljedica i pogoršanja općeg stanja (poremećaji zdravlja žena, izvanmaternične trudnoće, bolesti i smrti dojenčadi, zloćudne novotvorine, neplodnost, povećana osjetljivost na HIV). U buduće je potrebno pojačati zdravstveno-odgojne i edukativne mjere radi odgovornog spolnog ponašanja mladih, što doprinosi demografskom zdravlju i pronatalitetnoj politici i to suradnjom svih razina vlade i lokalne zajednice, suradnjom sa međunarodnim tijelima, profesionalnim udrugama i nevladinim organizacijama, privatnim sektorom i akademskom zajednicom.

4.2.1.1 Javnozdravstvena kampanja znanje pobjeđuje – imam li spi?

U sklopu projekta „Živjeti zdravo“ Služba za promicanje zdravlja Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo provela je u razdoblju od 05. lipnja 2023. do 28. srpnja 2023. javnozdravstvenu kampanju „Znanje pobjeđuje – Imam li SPI?“ na temu zaštite spolnog i reproduktivnog zdravlja prvenstveno usmjerena na mlađi dio društvene zajednice u cilju

pristupa pouzdanim informacijama o očuvanju spolnog i reproduktivnog zdravlja.³¹ U okviru kampanje provedeno je savjetovanje (anonimno i besplatno) i testiranje mladih koji su smatrali da su ostvarili rizičan kontakt (mogućnost zaraze spolno prenosivom infekcijom uzrokovanom mikrobiološkim uzročnicima). Moguće infekcije su asimptomatske, uslijed čega se teško pravovremeno dijagnosticiraju što može posljedično izravno utjecati na spolno i reproduktivno zdravlje pojedinaca.

Savjetovanište za promicanje spolnog zdravlja

7 SPI

- urin na *Ureaplasma parvum*
- urin na *Ureaplasma urealyticum*
- urin na *Mycoplasma genitalium*
- urin na *Mycoplasma hominis*
- urin na *Chlamydia trachomatis*
- urin na *Trichomonas vaginalis*
- urin na *Neisseria gonorrhoeae*
- Ostale pretrage*
- krv na HIV
- krv na hepatitis B
- krv na hepatitis C
- krv na sifilis

Anonimno i besplatno savjetovanje i testiranje
Datum: 05.06. - 23.07. 2023.

Testiranje

Važno

Savjetovanje i testiranje na 7 SPI provodi se svakim **radnim četvrtkom** od 15 do 19h. Rockefellerova 12, 10000 Zagreb.

Korisnici za navedene pretrage koje se rade iz uzorka **urina** moraju biti punog mjehura. To znači da dva sata prije davanja uzorka ne smiju mokriti.

Za pretrage koje se rade iz uzorka **krvi** nije potrebna posebna priprema.

***SPI - spolno prenosiva infekcija**

Napomena
Vrijeme izdavanja nalaza korisnicima ovisi o uzorku i vrsti testa (3-5 radnih dana).

ŽIVJETI ZDRAVO HZJZ

32

Slika 20. Javnozdravstvena kampanja Znanje pobjeđuje – Imam li SPI?

Izvor: <https://zivjetizdravo.eu/2023/06/02/javnozdravstvena-kampanja-spolno-zdravlje-znanje-pobjeđuje/>

³¹ Javnozdravstvena kampanja spolno zdravlje „Znanje pobjeđuje“, 2023., Zavod za javno zdravstvo Republike Hrvatske, online: <https://zivjetizdravo.eu/2023/06/02/javnozdravstvena-kampanja-spolno-zdravlje-znanje-pobjeđuje/> (8.10.2023.)

³² Javnozdravstvena kampanja spolno zdravlje „Znanje pobjeđuje“, 2023., Zavod za javno zdravstvo Republike Hrvatske, online: <https://zivjetizdravo.eu/2023/06/02/javnozdravstvena-kampanja-spolno-zdravlje-znanje-pobjeđuje/> (8.10.2023.)

Hrvatski zavod za javno zdravstvo je u projekt Živjeti zdravo, u okviru elementa Zdravstveno obrazovanje, dodatno uvrstio protekle godine novi pod element Spolno zdravlje koji sadrži različite aktivnosti usmjerene na promicanje spolnog i reproduktivnog zdravlja putem provođenja javnozdravstvene kampanje pod nazivom „Nema maženja bez paženja“ kao i unaprjeđenjem rada Savjetovališta za promicanje spolnog zdravlja.³³

Slika 21. Javnozdravstvena kampanja Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo „Nema maženja bez paženja“ za 2022.

Izvor: <https://zivjetizdravo.eu/2022/09/01/nema-mazenja-bez-pazenja-04-rujna-obiljezava-se-svjetski-dan-spolnog-zdravlja-2/>

³³ Spolno zdravlje, Zavod za javno zdravstvo Republike Hrvatske, online: <https://zivjetizdravo.eu/o-projektu-spolno-zdravlje/>, (8.10.2023.)

Hrvatski zavod za javno zdravstvo je tijekom 2021./2022. godine na uzorku od cca 2400 učenika trećih razreda srednjih škola proveo istraživanje kojim je utvrđeno da je 32 % učenika ili 731 osoba stupilo u spolni odnos pri čemu 19 % ili 138 učenika nije koristilo zaštitu što upućuje na važnost javnozdravstvenog djelovanja u području zaštite spolnog i reproduktivnog zdravlja i na značaj svih aktivnosti koje se poduzimaju.

5. JAVNOZDRAVSTVENO ZNAČENJE ZARAZNIH BOLESTI U POMORSTVU

Svakodnevno svjetskim morima plovi 1,6 milijuna pomoraca.³⁴ Njima je brod mjesto rada ali i mjesto života. Izloženi su stalnim opasnostima od mogućih oružanih sukoba i terorizma, ozljeda na radu (hipotermija utapanja, mehaničke, kemijske, toplinske opasnosti i dr.), udisanja onečišćenog zraka, konzumacije loše kvalitete vode, nedostatka namirnica, kretanjem nepoznatim područjem, okruženošću nepoznatim osobama, plovidbom u oluji, pandemijama....Pomorci, zbog svog opisa posla uslijed kojeg putuju različitim dijelovima svijeta te konstantnom odsutnošću od svoje obitelji i bližnjih izloženi su većem riziku od oboljevanja općenito kao i od oboljevanja od zaraznih bolesti.

Utvrđeno je da kada je riječ o zaraznim bolestima kojima su izloženi pomorci najučestalija je malarija, a zatim slijedi žuta groznica te spolne zarazne bolesti.

Malariju izaziva krvni parazit (vrsta Plasmodium) kojeg prenose komarci iz roda Anopheles. Razlikuju se četiri vrste malarije nazvane prema parazitima koji ih izazivaju: falciparum, vivax, ovale i malariae. Najopasniji je Plasmodium falciparum koji može brzo dovesti do smrti ako se odmah ne započne liječenje. Navedena bolest se najčešće javlja u Centralnoj i Južnoj Americi, Haitima, Africi, Indijskom podkontinentu, jugoistočnoj Aziju, Srednjem Istoku i Južnopacifičkom otočju. Najveći je rizik od sumraka do zore odnosno u vrijeme kada komarci ubadaju radi hranjenja ljudskom krvi. Jedino rješenje u borbi protiv malarije je uzimanje preventivne terapije budući da znanost još nije iznašla odgovarajuće

³⁴ Herceg D., 2017., Burza Nautike, online:
https://www.burzanautike.com/hr/rigorozni_pregledi_nasih_pomoraca/4698/57, (8.10.2023.)

cjepivo te je sve veća opasnost od uzročnika bolesti koji je postao rezistentan na antimalarike.³⁵

Žuta groznica se definira kao teška virusna zarazna bolest prenošena komarcima. Razlikuju se dva osnovna tipa bolesti. Jedan je gradski, a drugi prašumski tip bolesti. Gradski tip bolesti razvija se kao epidemija, a prenosnik je komarac *Aedes aegypti*. Prašumski tip bolesti se prenosi između majmuna komarcima, a čovjek se razboli ukoliko ga ubode zaražen komarac. Kao posljedica oštećenja stijenki krvnih žila kao i zbog poremećaja u zgrušavanju krvi koje uzrokuje virus, moguća su krvarenja u različitim organima pa je visoka stopa smrtnosti (od 20-50%). Navedena bolest je učestala u području tropskog pojasa Južne Amerike i Središnje Afrike te se pri putovanju u te krajeve preporuča cijepljenje.³⁶

Kada je riječ o spolno prenosivim bolestima kod pomoraca danas, najčešće se govori o AIDS-u te Hepatitisu B i C, dok su tzv. „klasične spolne zarazne bolesti" poput gonoreja i sifilis rjeđe zastupljene.³⁷

5.1. ZNAČAJ SPOLNIH ZARAZNIH BOLESTI U ŽIVOTU POMORACA

Pomorci su kao radne osobe su u stalnom riziku za vrijeme trajanja ugovora o radu jer i rade i žive na svojem radnom mjestu. Upravo takve životno-radne prilike dovode do stanja da su kao individue izloženiji od svih ostalih različitim bolestima.³⁸

Uvjetovano obavljanjem poslova vezanih za međunarodna putovanja, pomorci predstavljaju važnu kariku u prijenosu spolno zaraznih bolesti. Budući da je Republika Hrvatska pomorski orijentirana zemlja nužno je razmotriti i činjenicu koliko pomorci svojim poboljevanjem, odgovornim ponašanjem i stavovima mogu utjecati na širenje spolno prenosivih bolesti.

³⁵ Žuta groznica i malarija, Nastavni zavod za javno zdravstvo Istarske županije, online: <https://www.zzjziz.hr/index.php?id=176>, (9.10.2023.)

³⁶ Žuta groznica i malarija, Nastavni zavod za javno zdravstvo Istarske županije, online: <https://www.zzjziz.hr/index.php?id=176>, (9.10.2023.)

³⁷ Herceg D., 2017., Burza Nautike, online: https://www.burzanautike.com/hr/rigorozni_pregledi_nasih_pomoraca/4698/57, (9.10.2023.)

³⁸ 7 najčešćih bolesti pomoraca, 2020., Pomorac hr, online: <https://pomorac.hr/2020/04/14/7-najcescijih-bolesti-pomoraca/>, (9.10.2023.)

Kako je ranije rečeno, spolno prenosive bolesti su zapravo sve bolesti spolnoga sustava koje se prenose spolnim odnosom tj. oralnim, analnim i krvnim putem. No, osim tijekom spolnoga čina, pomorci su izloženi mogućoj zarazi i pri pružanju hitne medicinske pomoći ozlijeđenim osobama pa je iz navedenog razloga od izuzetne važnosti nošenje zaštitne opreme (rukavice i zaštitna kuta bez obzira na hitnost situacije). Posljednjih godina su spolne bolesti kod pomoraca u opadanju kao posljedica podizanja razine svijesti i odgovornosti, ali i zbog sve bržih manipulacija teretom te vremenski kraćeg boravka na brodu i skorijeg povratka u svoje domove.³⁹

Provedenim istraživanjem je utvrđeno da stavovi i znanje o spolno prenosivim bolestima i ponašanje koje je proizašlo iz toga su čimbenici koji povećavaju ili smanjuju rizik obolijevanja od spolno prenosivih bolesti. Ako osoba ima više znanja o spolno prenosivim bolestima, zauzeti će negativan i odbojan stav prema olakom stupanju u seksualni odnos s nepoznatom partnericom/partnerom, jer će ga u tome spriječavati moguće posljedice.⁴⁰

Uočljivo je da obrazovanje pomoraca značajno utječe na upotrebu preventivnih mjera i sprečavanje obolijevanja od spolno prenosivih bolesti. Obvezna edukacija pomoraca o spolno prenosivim bolestima u Republici Hrvatskoj provodi se tijekom školovanja u okviru kurikulumom određenih nastavnih predmeta. Naravno, i svi oblici informacija koji dopiru do osoba u vidu poruka odaslanih sa različitih skupova i edukativnih akcija zdravstvenih ustanova kao i informacije dobivene putem različitih medija, društvenih mreža i sl. utječu na opću kulturu svakog pojedinca i povećavaju spoznaju o opasnostima spolno prenosivih bolesti.

³⁹ 7 najčešćih bolesti pomoraca, 2020., Pomorac hr, online: <https://pomorac.hr/2020/04/14/7-najcescijih-bolesti-pomoraca/>, (9.10.2023.)

⁴⁰ Mulić R., Ropac D., Margan I.G., Mulić M., 2004., Ponašanje i znanje hrvatskih pomoraca i studenata pomorstva o spolno prenosivim bolestima, Pomorski fakultet Split, Zavod za javno zdravstvo Županije Splitsko-dalmatinske, Split, , Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, , Filozofski fakultet, Zadar, p. 1143-1158

6. ZAKLJUČAK

Globalizacija samo jedna od karakteristika suvremenog svijeta, promatrana kao skup različitih procesa od gospodarskih, političkih, kulturnih i društvenih ima za cilj preobrazbu životnih uvjeta u vidu sve većeg napretka, blagostanja, povezanosti i međuovisnosti svih dijelova svijeta.

No uz sva moguća dostignuća spolno prenosive bolesti predstavljaju još uvijek ne samo globalni medicinski problem već i značajan društveni problem. Riječ je vrlo kompleksnom problemu čije konačno rješenje još uvijek nije na vidiku. Potreban je cjelokupan strateški pristup na regionalnoj razini, nadalje na nacionalnim razinama i konačno na svjetskoj razini. Nacionalne vlade i zdravstvene organizacije širom svijeta navedenom problemu tako i pristupaju no sve što poduzimaju još uvijek nije dovoljno budući da je pojavnost određenih spolnih bolesti velika i to kako u nerazvijenim tako i u razvijenim dijelovima svijeta. Razlog leži u očito nedovoljnoj edukaciji ljudi, nerazvijenoj spoznaji o svemu onome što spolno prenosive bolesti znače kako za čovjeka kao pojedinca tako i za zajednicu u cjelini.

Svaka spolno aktivna osoba izložena je riziku od zaraze spolno prenosivom bolešću, no postoje određeni čimbenici koji utječu kako na povećanje navedenog rizika (veći broj partnera/partnerica, spolni odnosi bez korištenja zaštite tj. kondoma, spolni odnosi pod utjecajem alkohola ili drugih opojnih sredstava te postojanje jedne spolne bolesti) tako i na njegovo smanjenje (odgađanje spolnih odnosa, korištenje zaštite, manji broj partnera/ica, nadasve odgovorno spolno ponašanje).

Razvijaju se i spolno prenosive bolesti pa su danas prisutne promjene u kliničkim manifestacijama, ali i kratkoročnim i dugogodišnjim prognozama te posljedicama spolno prenosivih bolesti. Tako se uz neke „klasične“ bakterijske uzročnike (sifilis, gonoreja), bilježi porast infekcija spolno prenosivih virusa (HPV, genitalni herpes virus, virus hepatitisa B, HIV) te nekih bakterijskih uzročnika (*Chlamydia trachomatis*, *Mycoplasma*) čije posljedice za zdravlje mogu imati velike kratkoročne i dugoročne negativne učinke. Često se javljaju i istodobne infekcija s više različitih uzročnika što otežava liječenje.

Važno je reći da postoji mogućnost zaraze i nespolnim putem npr. doticajem sa zaraženom krvlju ili inficiranim predmetom npr. pri pružanju hitne medicinske pomoći osobi za koju u trenutku pružanja pomoći nije raspoloživa informacija o postojanju zaraze.

Suvremena medicina ipak raspolaže određenim lijekovima ali i terapijskim metodama koji u određenim dozama i u određenom vremenskom razdoblju osiguravaju liječenje svih, a izlječenje većine spolno prenosivih bolesti. Za ciljano i uspješno liječenje važno je pravovremeno utvrđivanje spolno prenosivog uzročnika kao i kontrola uspješnosti provedene terapije po njezinu završetku.

No ipak najvažnija je prevencija koja se temelji na kvalitetnoj edukaciji cijelog stanovništva, a naročito dijela populacije s rizičnim ponašanjem u nastojanju da se rizično ponašanje promijeni ili dijela populacije koje je zbog određenih izvanrednih okolnosti i radnog ili životnog okruženja ranjivija kategorija. Uspješni program iziskuje u prvom redu kontinuiran i sustavan rad kako u okvirima zdravstvenog tako i u okvirima obrazovnog sustava, također iziskuje multidisciplinarni pristup i uključivanje cjelokupnog civilnog društva.

LITERATURA

1. Kuzman., M, 2006., Urogenitalne infekcije, javnozdravstveno značenje spolno prenosivih i urogenitalnih infekcija, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, ,
2. Velimir Šimunović i suradnici, 2001., Ginekologija, , Medicinska biblioteka, Zagreb
3. Mulić R., Ropac D., Margan I.G., Mulić M., 2004., Ponašanje i znanje hrvatskih pomoraca i studenata pomorstva o spolno prenosivim bolestima, Pomorski fakultet Split, Zavod za javno zdravstvo Županije Splitsko-dalmatinske, Split, , Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, , Filozofski fakultet, Zadar
4. Tea Ivanišević, Trichomonas vaginalis – uzorci, simptomi i liječenje, 2014., online: <https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/spolne-bolesti-zdravlje/trichomonas-vaginalis-uzroci-simptomi-prevencija-i-lijecenje>, (1.09.2023.)
5. Lakić M., Saulan S., Džono-Boban A, Nastavni zavod za javno zdravstvo: Što je HIV, a što AIDS?, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/spolnost-i-zdravlje/532> (5.9.2023.)
6. HIV-bolest, 2021., *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, online: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25788>, (7.9.2023.)
7. Begovac J., 2011., Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/sto-je-aids-i-otkud-se-pojavio/> (8.9.2023.)
8. Republika Hrvatska, Ministarstvo zdravstva, 1. prosinca – Svjetski dan AIDS-a, online: <https://zdravlje.gov.hr/izdvojeno/obavijesti/arhiva-4961/1-prosinca-svjetski-dan-aids/5347> (11.9.2023.)
9. Lakić M., Hepatitis B, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevencija-zaraznih-bolesti/hepatitis-b>, Zavod za javno zdravstvo (15.9.2023.)
10. Sve o hepatitisu, online: <https://hepatitis.hr/clanak.php?id=12354>, (16.9.2023.)
11. Kavić M., Što je hepatitis B, Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/sto-je-hepatitis-b/>, (20.9.2023.)
12. Svjetski dan hepatitisa B i C, 2016. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, online: <https://javno-zdravlje.hr/stop-hepatitisu-b-i-c/> (20.9.2023.)
13. Prevencije zaraznih bolesti, Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije, online: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/prevencija-zaraznih-bolesti/590>, (22.9.2023.)

14. Program za održivi razvoj 2030. u Europi – ne ostavljajući nikoga iza sebe, online: <https://spolnozdravlje.hr/clanak.php?id=12394> (25.9.2023.)
15. Akcijski plan za spolno i reproduktivno zdravlje, 2016., Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa, online: <https://huhiv.hr/akcijski-plan-za-spolno-i-reproduktivno-zdravlje/> (1.10.2023.)
16. Nacionalni program „Živjeti zdravo“, 2015., Republika Hrvatska, Ministarstvo zdravlja, online: <https://zdravstvo.gov.hr/UserDocsImages/Programi%20i%20projekti%20-%20Ostali%20programi/NP%20%C5%BDivjeti%20zdravo.pdf> , (5.10.2023.)
17. ¹ Javnozdravstvena kampanja spolno zdravlje „Znanje pobjeđuje“, 2023., Zavod za javno zdravlje Republike Hrvatske, online: <https://zivjetizdravo.eu/2023/06/02/javnozdravstvena-kampanja-spolno-zdravlje-znanje-pobjeđuje/> (8.10.2023.)
18. Spolno zdravlje, Zavod za javno zdravlje Republike Hrvatske, online: <https://zivjetizdravo.eu/o-projektu-spolno-zdravlje/>, (8.10.2023.)
19. Herceg D., 2017., Burza Nautike, online: https://www.burzanautike.com/hr/rigorozni_pregledi_nasih_pomoraca/4698/57, (8.10.2023.)
20. Žuta groznica i malarija, Nastavni zavod za javno zdravlje Istarske županije, online: <https://www.zzjiz.hr/index.php?id=176>, (9.10.2023.)
21. najčešćih bolesti pomoraca, 2020., Pomorac hr, online: <https://pomorac.hr/2020/04/14/7-najcescih-bolesti-pomoraca/>, (9.10.2023.)

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1: Sifilis

Slika 2: *Herpes genitalis*

Slika 3: Trihomonas

Slika 4: Stidne uši

Slika 5: HIV simptomi

Slika 6: Regionalna rasprostranjenost HIV-a

Slika 7: Simbol podrške ljudima oboljelim od AIDS-a

Slika 8: Rasprostranjenost Hepatitisa B

Slika 9: Svjetski dan hepatitisa, Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa

Slika 10: What is hepatitis C virus?

Slika 11: Rasprostranjenost Hepatitisa C

Slika 12: Stop hepatitis B i C

Slika 13: Spolno prenosive bolesti – globalni teret

Slika 14: Spolno prenosive bolesti – globalna pokrivenost uslugama

Slika 15: Globalno izvješće o napretku HIV-a

Slika 16 : Program za održivi razvoj 2030. u Europi - ne ostavljajući nikoga iza sebe

Slika 17: Službeni logo Nacionalnog programa „Živjeti zdravo“

Slika 18: Službeni logo „Tvrтка prijatelj zdravlja

Slika 19: Službeni logo i slogan programa prevencije HIV-a i spolno prenosivih infekcija „Znanje pobjeđuje“

Slika 20: Javnozdravstvena kampanja Znanje pobjeđuje – Imam li SPI?

Slika 21: Javnozdravstvena kampanja Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo „Nema maženja bez pažnja“ za 2022

POPIS TABLICA

Tablica 1: Spolno prenosive bolesti